

การอุทิศขึ้นของภิกษุณี

เหตุผลและความต้องการของสตรีที่เข้ามาสู่ธรรมวินัย

เป็นที่เข้าใจและยอมรับกันโดยทั่วไปถึงความไม่เสมอภาคทางสังคมของชาวอินเดีย ซึ่งมีมาแต่โบราณกาล โดยเฉพาะอย่างยิ่งสตรีถูกอบรมให้อยู่ในจารีตประเพณีมาเป็นเวลานาน ความเป็นอิสระและความเท่าเทียมกันในสิทธิได้ปรากฏขึ้นหลังจากการอุทิศขึ้นของพระพุทธศาสนา ในเมื่อพระพุทธองค์ได้ทรงประกาศพระพุทธศาสนาให้แพร่หลายออกไปอย่างกว้างขวาง เป็นที่รู้จักกันโดยทั่วไป จนก่อให้เกิดองค์ประกอบที่สำคัญ เป็นหลักประกันถึงความสำเร็จของพระพุทธเจ้า องค์ประกอบดังกล่าวได้แก่บริษัทธิสาม กือ ภิกษุ อุบาสก และอุบาสิกาอย่างมากมาย แสดงให้โลกได้เห็นเป็นประจักษ์ว่าพระพุทธศาสนาได้ปักหลักลงอย่างมั่นคงในชมพูทวีปในสมัยที่นี้ เพราะพระพุทธศาสนาเป็นศาสนาที่ให้ความเป็นอิสระ เสรีภาพแก่มนุษย์ทุกคน ปราศจากการแบ่งชั้นวรรณะ ประกอบกับหลักธรรมคำสอนที่มีเหตุผล สามารถอำนวยความสะดวกให้แก่ผู้ประพฤติปฏิบัติได้อย่างแท้จริง แม้แต่ผู้เคยเป็นอาจารย์เจ้าลัทธิอื่น เช่น ชฎิล ๓ พี่น้อง ซึ่งเป็นที่เคารพนับถือของประชาชนในสมัยนั้น ยังหันมานับถือพระพุทธศาสนา บอมตนเป็นศิษย์ของพระพุทธเจ้า^๑ รวมทั้งพระราชาผู้ยิ่งใหญ่ซึ่งมีพระราชอำนาจแผ่ไพศาล และมีพระราชอาณาเขตกว้างขวางปกครองหัวเมืองน้อยใหญ่ เช่น พระเจ้าพิมพิสาร พระมหากษัตริย์แห่งแคว้นมคธ ยังปวารณาพระองค์ยอม

^๑กรมการศาสนา, พระวินัยปิฎก มหาวรรค มหาขันธกะ, ๖ : ๕๗ - ๗๖.

เป็นพุทธสาวก? เพราะความเจริญรุ่งเรืองของพระพุทธศาสนานี้เอง จึงเป็นแรง
 กระตุ้นผู้ที่ใคร่รู้ทั้งหลายเข้ามาอุปสมบทในพระธรรมวินัยนี้ รวมทั้งหมู่สตรีอีกเป็น
 จำนวนมากที่ยอมสละละทิ้งบ้านเรือนและโลกทรัพย์วัตถุที่ตนบวชเช่นเดียวกับบุรุษ ผู้ที่
 จะกำหนดทานไว้ได้ การบวชของพวกเธอทั้งหลายมีแรงผลักดันของเหตุผลที่ต่างกัน
 คือ

ก. ความเลื่อมใสศรัทธาเป็นมูลฐาน เรื่องของความเชื่อความเลื่อมใส
 ของแต่ละคน ไม่มีสิ่งใดจะชักชวนเหนี่ยวนำได้ จิตใจของสตรีชาวอินเดียพวกหนึ่ง
 ในสมัยพุทธกาลเป็นเช่นนี้ เพราะเหตุที่ใกล้ชิดกับรับฟังพระธรรมเทศนาของพระพุทธ-
 เจ้ามามาก ทำให้เกิดความเชื่อมั่นอย่างแรงกล้าในพระศาสนานี้ จึงยอมสละบ้าน
 เรือนวงศ์ญาติเพื่อเข้ามาสู่เพศของบรรพชิตเช่นเดียวกับบุรุษ โดยมีจุดหมาย
 ปลายทาง คือ การบำเพ็ญตนเพื่อความหลุดพ้นจากอาสวกิเกิดอันเป็นต้นเหตุแห่งการ
 เวียนว่ายตายเกิดอยู่ในสังสารวัฏ เช่น พระนางปชาบดีโคตมีพร้อมด้วยข้าทาสบริวาร
 ไกลกราบหูลรบนเฝ้าต่อพระพุทธเจ้าเพื่อขออุปสมบทเป็นภิกษุณี ความต้องการที่แท้ของ
 พระนางปรากฏอย่างเด่นชัด เมื่อหูลขอลาปรีนิพพานต่อพระพุทธเจ้าว่า "คำสอน
 ของพระพุทธเจ้า หม่อมฉันได้ทำสำเร็จแล้ว ภาระอันหนักหม่อมฉันได้ปลดลงแล้ว
 ค้นหาอันนำไปสู่ภพหม่อมฉันถอนเสียแล้ว หม่อมฉันออกบวชเป็นบรรพชิตเพื่อประโยชน์
 อันไกล ประโยชน์อันนั้นหม่อมฉันได้บรรลุแล้วโดยลำดับ ดั่งโยชน์ทุกอย่างหมดไปแล้ว"^๒
 เพราะความตั้งพระทัยอย่างแน่วแน่ที่จะบวชให้โลกถึงความบริสุทธิ์ใจนี้เอง แต่ทรง
 หวั่นเกรงว่าจะเป็นบาป เพราะเหตุที่ทรงรบเร้าอยู่ครั้งแล้วครั้งเล่า จึงไถกราบหูล

^๑ เรื่องเดียวกัน, หน้า ๘๖.

^๒ กรมการศาสนา, พระสุตตันตปิฎก ขุททกนิกาย กัจจายนวรรค (พระนกร :
 โรงพิมพ์การศาสนา, ๒๕๐๐), ๔๑ : ๓๓๘.

พระพุทธรเจ้าในโอกาสเดียวกันนี้ว่า "อนึ่ง หม่อมฉันพูดขบถน้อย ๆ ให้สตรีทั้งหลาย
ไถ่บวช ขาดแต่พระนราสกะ ถ้าโทษในข้อนั้นจะมีแก่หม่อมฉัน ขอทรงอภัยโทษนั้นด้วย
เถิด"^๑ นางอุบลวดีจึงมีใจเลื่อมใสในพระพุทธรเจ้าสนาเป็นเพื่อนอยู่ก่อน พอได้ฟังคำ
ถามของบิดาถึงเรื่องจะไถ่บวช นางจึงรีบตอบรับคำในทันที^๒

ข. การประสมปัญหาที่ยุ่งยากในชีวิต ปัญหาชีวิตเป็นภาวะที่มนุษย์จะ
ต้องประสบ แต่สตรีเป็นผู้ที่จะต้องเผชิญกับปัญหาทั้งหลายอย่างหนักหน่วงและซับซ้อน
ทั้งนี้เพราะสตรีเป็นผู้ที่ธรรมชาติกำหนดให้รับภาระในทางครอบครัวสูง โดยเฉพาะ
อย่างยิ่งสตรีในสังคมของชาวอินเดียนสมัยโบราณ พอเมื่อผู้ปกครองต้องคุ้มครองป้องกัน
กันห่วงแทนเสมือนทรัพย์สมบัติ เมื่อถึงเวลาที่จะต้องไปสู่ตระกูลของสามีจะต้องได้รับการ
การอบรมสั่งสอนให้ปฏิบัติให้เหมาะสมถูกต้องตามจารีตประเพณี เพื่อชื่อเสียงของ
ตนเองและวงศ์ตระกูล ทั้งป้องกันคำครหาเป็นท้าว อันจะมีมาภายหลัง ซึ่งจะเป็นการ
เสื่อมเสียชื่อเสียงไม่เฉพาะแต่ตัวเอง หากยังรวมไปถึงพ่อแม่และญาติพี่น้องอีกด้วย
เพราะเหตุนี้สตรีจึงต้องรับภาระก่อนจะส่งนางวิชาชาผู้เป็นธิดาไปสู่ตระกูลของสามี คือ
วัฒนธรรม จึงกล่าวอบรมสั่งสอนโดยให้โอวาท ๑๐ ประการ สำหรับเป็นข้อยึดถือ
ปฏิบัติในการดำรงตนอยู่ในสภาพเช่นนั้น คือ

๑. พึงที่อยู่ให้ถูกตามวัยและวัย ไม่ควรเข้าไปภายในนอกไปภายนอก
๒. ไม่ควรนุ่งผ้าฟ้ายากนอกเขาไปข้างใน
๓. พึงให้แกคนทีควรให้ คือ ผู้ยืมสิ่งของแล้วส่งคืน
๔. ไม่พึงให้แกคนทียืมสิ่งของแล้วไม่ส่งคืน
๕. พึงให้แกคนทียืมสิ่งของแล้วส่งคืนและผู้ยืมแล้วไม่ส่งคืน
๖. พึงนั่งให้เป็นที่

^๑ เรื่องเดียวกัน, หน้า ๓๔๒.

^๒ มหาวิทยาลัยราชวิทยาลัย, สัมมนาทศวรรษกาแปล เรื่องพระอุบลวดีเถาเถา.

พระนางสังขมิตตาเถรี นำกิ่งพระศรีมหาโพธิ์มาลังกา
ภาพนี้กำลังจะลงจากเรือ

- ๑๗. ฟังบริโลกุให้เป็นสุข
- ๑๘. ฟังนอนให้เป็นสุข
- ๑๙. ฟังบาเรอไฟ
- ๒๐. ฟังนอนนอมเทวดากายไฟ

เพราะความที่สตรีต้องเผชิญกับปัญหาชีวิตอย่างมากมายนี้เอง ในบางครั้งจึงไม่อาจที่จะแก้ไขปัญหานั้น ๆ ได้ ทำให้เกิดความหม่นหมองทรมานซึมขึ้นตลอดมา ผู้ที่ตกอยู่ในสภาพชีวิตเช่นนี้เมื่อไม่สามารถหาทางระงับกับความเศร้าโศกได้ จะมีผลกระทบกระเทือนทางกายจิตใจอย่างรุนแรงอาจเป็นกณวิกลจริตได้

นางปฎาจาราราชิกาเศรษฐี ได้สามีผู้เป็นคนรับใช้ในบ้าน ทั้งสองพากันไปอยู่ในที่ที่ห่างไกล ต่อมานางตั้งครรภ์แก่จึงเดินทางกลับบ้านเพื่อคลอดในตระกูลบิดา แต่ยังไม่ทันถึงบ้านก็คลอดในระหว่างทาง เมื่อสามีตามมาทันจึงรีบกลับไป ในการตั้งครรภ์ครั้งที่สองนางก็ปฏิบัติอย่างเดียวกันคือกลับไม่คลอดถึงตระกูลของบิดา คราวนี้เมื่อสามีตามมาทันขณะที่ฝนและพายุกำลังจึก และนางก็คลอดบุตรคนที่สอง ๓ ที่นั้นสามีไปเที่ยวหากิ่งไม้มาเพื่อกำบังลมฝนแต่ถูกงูกัดตาย นางปฎาจาราจึงถามหาสามีและพบศพ นางเศร้าโศกร่ำพันเพราะไม่มีที่ฝัง จึงพาบุตรทั้งสองออกเดินทางต่อไปยังตระกูลของพ่อแม่ และขณะที่ข้ามแม่น้ำอวิรวดี นางก็ท้องสูญเสียลูกน้อยทั้งสอง ก็ถูกลนเด้กถูกเหยี่ยวโฉบเอาไป ส่วนคนโตถูกระแสน้ำพัดจมหายไปต่อหน้านางเศร้าโศกเสียใจเดินร้องไห้ต่อไปในระหว่างทางไกลจะถึงบ้านได้พบกับชายคนหนึ่ง จึงถามถึงบิดามารดา ได้รับคำตอบว่าถูกบ้านพังล้มทับตายหมดทั้งพ่อแม่พี่น้อง เพราะพายุฝนตั้งแต่คืนที่แล้ว นางปฎาจาราจึงตกอยู่ในสภาพของคนที่สูญเสียทุกสิ่งทุกอย่าง ทำให้นางเป็นทุกข์อย่างแสนสาหัสจนไม่สามารถควบคุมสติได้ เดินร้องไห้เสื่อผืนหูกยุเหยี่ยวชักเซพเนจร เรือยไปอย่างไม่มีจุดหมายปลายทางเหมือนกณวิกลจริต จนกระทั่ง

ไปพบพระพุทธเจ้าขณะที่กำลังแสดงธรรมอยู่ในท่ามกลางบริษัท ต่อมาเมื่อนางได้ฟัง
พระธรรมเทศนาจึงกลายความเศร้าโศก และโศกขอุปสมบทเป็นภิกษุณีในพระพุทธ-
ศาสนา แล้วประพฤติปฏิบัติธรรมจนไต่บรรลุพระอรหันต์^๑ ชีวิตของนางปรุณาจารย์
ตกอยู่ในสภาพที่ขมขื่นปวดร้าวเพราะความทุกข์ทรมานอย่างแสนสาหัส เนื่องจาก
ประสบกับความสูญเสียทุกสิ่งทุกอย่าง นับแต่สามี ลูก พ่อแม่ และพี่เอง ตลอดจนถิ่น
ฐานบ้านเรือน อยู่ในสภาพของคนที่สิ้นเนื้อประดาตัวไม่มีอะไรเหลือ สภาพดังกล่าว
ผู้ที่ประสบด้วยตนเองเท่านั้นจึงจะรู้อรรถของความทุกข์ยาก เพราะฉะนั้นหากนางไม่
ได้พบพระพุทธเจ้าแล้ว นางจะต้องเสียผู้เสียคนเพราะความเสียใจจนสติวิปลาส
ตรอมใจตายไปในที่สุด

นางลลิตาโลทมี เมื่อลูกน้อยถึงแก่ความตาย นางเศร้าโศกเสียใจเพราะ
ความรักในบุตร ร้องไห้จนรวงของลูกที่ไว้วิญญาณเที่ยวถามหาคนที่สามารถทำให้ลูก
ของนางฟื้นคืนชีพขึ้นมาอีก ก็ไม่มีใครที่จะช่วยนางได้ จนมีผู้แนะนำให้ไปหาพระพุทธ-
เจ้า พระองค์จึงออกอุบายให้ไปหาเมล็ดพันธุ์ไม้กาดจากบ้านที่ไม่เคยมีคนตาย เพื่อ
นำมาประกอบเป็นเภสัช นางเที่ยวเสาะแสวงหาไปทุกหนทุกแห่งบ้านแล้วบ้านเล่าก็
ไม่ได้ จึงกลับโศกเศร้าว่าไม่มีบ้านไหนที่ไม่เคยมีคนตาย ผลสุดท้ายเกิดความเลื่อมใส
ในพระพุทธศาสนา จึงขออุปสมบทเป็นภิกษุณี และปฏิบัติธรรมต่อมาจนไต่บรรลุพระ
อรหันต์^๒

นางหตุปุตติกา เมื่อสามีถึงมรณกรรมแล้ว พวกลูก ๆ ค้างรบเร้าให้แบ่ง
ทรัพย์สินสมบัติให้โดยสัญญาว่าจะเป็นผู้รับเลี้ยงดูมารดาเอง แต่เมื่อได้รับส่วนแบ่งแล้ว

^๑มหาหมคฺฉราชาวิทยาลัย, ธัมมปฏิบัติสุกขาแปล เรื่องนางปรุณาจารย์.
พิมพ์ครั้งที่ ๘. (พระนคร : โรงพิมพ์มหาหมคฺฉราวิทยาลัย, ๒๕๐๔), ๔ : ๒๑๒-๒๒๐.

^๒เรื่องเดียวกัน, หน้า ๒๒๓-๒๒๕.

ก็ไม่มีลูกคนใดที่รับเลี้ยงนางอย่างแท้จริง นอกจากนี่ยังกล่าวเสียคือเป็นท่านองว่า
ควรจะไปอยู่กับลูกคนโน้น เพราะใครรับส่วนแบ่งมากกว่าคนอื่น นางพหูบุตทิกา
ผิดหวังในลูกและไม่มีคนที่รับเลี้ยงดู จึงไปสู่สำนักของภิกษุณี และขออุปสมบทใน
เวลาต่อมา^๑

เรื่องดังกล่าวมานี้ แสดงให้เห็นว่า สตรีอีกพวกหนึ่งที่เข้ามาอุปสมบทใน
พระพุทธศาสนานั้นมีเหตุผลอันเนื่องมาจากการประสบความยุ่งยากในชีวิต ซึ่งไม่
สามารถจะหาทางออกที่ใดได้ จึงหันเข้าหาพระพุทธศาสนาเพื่อยึดเอาเป็นที่พึ่งแนว
สุดท้ายของชีวิต และหลักธรรมคำสั่งสอนของพระพุทธองค์ก็สามารถสมานความคับแค้น
ใจตลอดจนความทุกข์ยากของบุคคลเหล่านั้นได้อย่างดียิ่ง

ค. การบวชด้วยเหตุอย่างอื่น สตรีบางคนก็เข้ามาบวชในพระธรรม
วินัยของพระพุทธเจ้า มิได้มีความตั้งใจหรือเพราะเกิดความเชื่อความเลื่อมใสมาก่อน
และก็มีได้ถูกความบีบคั้นทางจิตใจ เนื่องจากปัญหาของชีวิตดังกล่าวมาแล้ว แต่เป็น
การบวชเพราะถึงแวดลอมอย่างอื่นเป็นเครื่องชักนำ เช่น การนำพาของมิตรสหาย
หรือญาติพี่น้อง

นางรูปนันทาเป็นผู้นึ่งที่ไต่ยืมคนทั้งหลายพากันกล่าวสรร เสริญ เกียรติคุณ
ของพระพุทธเจ้าโดยประการต่าง ๆ จึงกระตุ้นความรู้สึกของนางให้เกิดความอยาก
อยากเห็นว่า พระพุทธเจ้านั้นสวยงามอย่างไร เพราะนางเป็นผู้ที่หลงใหลในความ
งามของตนเอง วันนั้นพระพุทธเจ้าจึงเนรมิตหญิงสาว ที่มีรูปงามยิ่งกว่านางนั่งถวาย
งานพักพระองค์อยู่ และทรงกระทำหญิงเนรมิตนั้นมีวัยเปลี่ยนแปลงไม่โดยลำดับจน
แก่หง่อมมีรูปปร่าไม่เป็นที่เจริญตา ทำให้นางรูปนันทาเกิดความสังเวชสลดใจคลาย

^๑ เรื่องเดียวกัน, หน้า ๒๓๐-๒๓๒.

ความมัวเมาอีกมันในความงามของคน และพิจารณาเห็นความไม่เพียงเท่านั้นของสังขาร ผลสุดท้ายไถ่หนึ่งพระธรรมเทศนา ต่อมาจึงขอบวชในสำนักของภิกษุณี^๑

จากเหตุผลและความต้องการของสตรีที่เข้ามาอุปสมบทในพระพุทธศาสนา ดังกล่าวมานี้ เป็นเครื่องชี้ให้เห็นถึงระดับจิตของแต่ละบุคคลที่มีความสูงต่ำแตกต่างกัน ในการเข้ามาสู่เพศบรรพชิต แต่ทั้งหมดก็มีจุดมุ่งหมายอย่างเดียวกันคือการปฏิบัติธรรมเพื่อความรู้อย่างแท้จริงในศาสนานี้ ซึ่งก็ได้บรรลุผลตามสมควรแก่โอกาสของบุคคล

พระพุทธมณีเกี่ยวกับการบวชของสตรี

พระนางประชามณีโคกมณี ในขณะนั้นมีชีวิตย่างเข้าสู่ปัจฉิมวัย พระเจ้าสุทโชทนะ พระราชสวามีก็ใกล้สวรรคตแล้ว^๒ จึงระทมถึงความไม่แน่นอนของชีวิต มองไม่เห็นที่พึ่งอื่นใดจะจริงยั่งยืนในโลกนี้ จึงเข้าไปเฝ้าพระพุทธเจ้าซึ่งประทับอยู่ ณ โครชารามในขณะนั้น เพื่อทูลขออุปสมบทในพระธรรมวินัย เช่นเดียวกับบุรุษพร้อม กับสตรีผู้เป็นบิณฑบาต นางทูลอ้อนวอนอยู่ถึง ๓ ครั้ง ว่าขอให้ทรงมีพระพุทธาญาณาทิให้ สตรีใดออกบวช แต่ก็ไม่ได้รับการปฏิบัติสิ่ง ๓ ครั้ง^๓ พระนางประชามณีโคกมณี เมื่อไม่ได้รับพุทธาญาณตามที่ปรารถนา ก็เศร้าโศกโหม่นนับเป็นอน่างยิ่ง เมื่อพระพุทธเจ้าเสด็จ

^๑มหาหมกุฎราชวิทยาลัย, สัมมปทีฏฐกถาแปล เรื่องนางรูปันธทาเถรี. พิมพ์ครั้งที่ ๖. (พระนคร : โรงพิมพ์มหาหมกุฎราชวิทยาลัย, ๒๕๐๑), ๕ : ๑๖๕-๑๗๒.

^๒สมเด็จพระมหาสมณะเจ้า กรมพระปรมานุชิตชิโนรส, ปฐมสมโพธิกถา (พระนคร : โรงพิมพ์เลี้ยงเชียง, ๒๕๐๘), หน้า ๓๑๕.

^๓เรื่องเดียวกัน, หน้า ๓๑๕.

ไปสู่เมืองเวสาลี และประทับอยู่ที่ภูฏาคารป่ามหาวัน พระนางพร้อมด้วยสาวกยานี้ ทั้งหลายพากันปลงพระเกศาบุงนวมนาคาสายะ แล้วตามเสด็จไปยังภูฏาคารสาลาควย ความเศร้าโศกเสียพระทัย พระฉวีวรรณเกล้าหมอง จุกมุงหมายก็เพื่อจะทูลขอให้ทรง อนุญาตในการอุปสมบท ทั้งหมดยืนกันแสดงอยู่ที่หุ้มประตู่ เมื่อพระอานนท์ไปพบเข้าจึง ตามถึงสาเหตุความเป็นมาต่าง ๆ หลังจากได้ทราบเรื่องแล้วจึงเข้าไปเฝ้าพระ พุทธเจ้า กราบทูลขอการอุปสมบทให้แก่สตรี พระอานนท์กราบทูลรับไว้ได้ถึง ๓ ครั้ง แต่ก็ไม่ได้รับการปฏิเสศเช่นเดียวกับ ในเมื่อทูลขอโดยตรงไม่ได้ พระอานนท์พุทธอุปัฏ- ฐากจึงหาอุบายเพื่อที่จะให้มีพุทธาอนุญาตให้ได้ โดยทูลถามว่าสตรีเมื่อออกบวชเป็น บรรพชิตในพระธรรมวินัยนี้แล้ว จะสามารถทำให้แจ้งซึ่งมรรคผลต่าง ๆ ได้หรือไม่ และได้รับพระพุทโศการ์สตอบว่ามีทางเป็นไปได้ เมื่อได้โอกาสเช่นนี้ พระอานนท์จึง กราบทูลอนุญาตให้พระนางปชาบดีและสาวกยานี้ เหล่านั้นได้บวชตามความประสงค์ พระพุทธเจ้าจึงทรงอนุญาต โดยมีข้อแม้ว่าจะต้องยอมรับกฐนธรรม ๘ ประการ คือ

๑. ภิกษุณีแม่อุปสมบทแล้ว ๑๐๐ ปี ก็ต้องกรามใหม่ จูกรับ ทำวัตรสี่กรรม สามิจิกรรม แยกภิกษุณีแม่จะอุปสมบทในวันนั้น
๒. ภิกษุณีไม่พึงอยู่จำพรรษาในอาวาสที่ไม่มีภิกษุ
๓. ภิกษุณีต้องทรงธรรม ๒ ประการ คือ ถามถึงวันอุโบสถและเข้าฟังคำสั่ง สอนจากภิกษุทุก ๆ กิ่งเถื่อน
๔. ภิกษุณีเมื่ออยู่จำพรรษาแล้ว ทรงปลารณาในสงฆ์ ๒ ฝ่าย โดย ๓ สถาน คือ โดยใหญ่เห็น โดยโดยิน และโดยสูงสย
๕. ภิกษุณีต้องอาบัติสังฆาติเสสแล้ว ต้องประพฤติกัมภณานัตในสงฆ์ ๒ ฝ่าย
๖. ภิกษุณีต้องแสวงหา การอุปสมบทในสงฆ์ ๒ ฝ่าย เมื่อสิกขมานาโลกีภิณฑา ธรรม ๖ ประการครบ ๒ ปี
๗. ภิกษุณีไม่พึงดูา ปริภาษภิกษุโดยปริยายอย่างใดอย่างหนึ่ง
๘. บิดทางไม่ให้ภิกษุณีสั่งสอนภิกษุ แต่ภิกษุสั่งสอนภิกษุณีได้ฝ่ายเดียว

กรมการศาสนา, พระวินัยปิฎก จุลดวารวค ภิกษุณีขันธกะ (พระนคร : โรงพิมพ์การศาสนา, ๒๕๐๐), ๑๑ : ๑๘๔-๑๘๕.

ธรรมเหล่านี้ ภิกษุณีต้องเคารพสักการะนับถือบูชาและไมละเมิดจนตลอดชีวิต เมื่อ
พระอานนท์นำเอาข้อความดังกล่าวนี้มาบอกแก่พระนางปชามทีโคตมี พระนางก็มี
ความยินดีน้อมรับ และจะปฏิบัติตามพระพุทธรูปปฏิญญาอย่าง เกรงครีढ़

จากพระคำรัสของพระพุทธเจ้าที่ทรงปฏิเสฐการกราบไหว้บูชาของพระนาง
ปชามทีโคตมีเอง และของพระอานนท์พุทธรูปปฏิญญากราบไหว้บูชาของพระนาง
ปชามทีโคตมี ถึงการขออุปสมบทในพระพุทธศาสนา เพื่อให้สตรีได้ตระหนักถึงเหตุผล
และจุดมุ่งหมายของการบวช นอกจากนี้พระองค์ยังทรงวางหลักเกณฑ์ไว้อย่างรัดกุม
เพื่อสกัดกั้นการหลั่งไหลเข้ามาอุปสมบทของสตรี ทั้งนี้ก็เพื่อป้องกันความเสื่อมเสีย
ที่จะเกิดขึ้นแก่พระพุทธศาสนา เพราะสตรีเป็นเหตุ และอีกประการหนึ่ง เพื่อเป็นการ
กีด เลือกสตรีผู้ที่มีความเลื่อมใสศอกนอย่างแท้จริงเท่านั้นจึงจะสามารถบวชได้ เพราะ
มิฉะนั้นแล้ว แทนที่จะได้สตรีมาเป็นกำลังของพระพุทธศาสนา กลับจะกลายเป็นจุด
เสื่อมสั่นคลอนเสถียรภาพตลอดจนฐานะของพระพุทธศาสนาได้ ทั้งนี้ทรงกรัษปรารภ
ในเรื่องนี้กับพระอานนท์ ขณะที่ทรงอนุญาตการอุปสมบทแก่พระนางปชามทีโคตมีว่า

ดูกรอานนท์ ถัดจากสตรีจะไม่ได้ออกจากเรือนบวชเป็นบรรพชิตในธรรมวินัยที่
ศากยตประกาศแล้ว พรหมจรรย์จักตั้งอยู่ไฉนนาน สัตถรรพจักตั้งอยู่ใดตลอด
พันปี ก็เพราะสตรีออกจากเรือนบวชเป็นบรรพชิตในธรรมวินัยที่ศากยตประกาศ
แล้ว บัดนี้พรหมจักตั้งอยู่ใดไฉนนาน สัตถรรพจักตั้งอยู่ใดเพียงหารอยมีเท่านั้น
ดูกรอานนท์ สตรีได้ออกจากเรือนบวชเป็นบรรพชิตในธรรมวินัยนั้นเป็นเหตุให้
พรหมจรรย์ตั้งอยู่ใดไฉนนาน เปรียบเหมือนตระกูลเหล่าใดเหล่าหนึ่งมีหญิงมาก
มีชายน้อย ตระกูลเหล่านั้นถูกพวกโจรผู้ลักทรัพย์กำจัดใจงาย อีกประการหนึ่ง
เปรียบเหมือนหนอนชยอกที่ลงในนาข้าวสาละที่สมบูรณ์ นาข้าวสาละนั้นตั้งอยู่ใด
ไฉนนาน อีกประการหนึ่ง เปรียบเหมือนเมล็ดที่ลงในไร่ข่อยที่สมบูรณ์ไร่ข่อยนั้น
ตั้งอยู่นานไม่ไถ่ ดูกรอานนท์บุรุษกันท่านบพแห่งสระใหญ่ไว่ก่อน เพื่อไม่ให้หน้า
ไหล แม้ฉันใด เราบัญญัติกรรม ๘ ประการแก่ภิกษุณี เพื่อมิให้ภิกษุณีละเมิด
ตลอดชีวิตฉันนั้นเหมือนกัน^๑

^๑กรมการศาสนา, พระวินัยปิฎก จุลลวรรค ภิกษุณีขันธกะ, ๑๑ : ๑๘๘-๑๘๙.

วิธีการอุปสมบทเป็นภิกษุณี

ในบรรดาวิธีการอุปสมบทเป็นบรรพชิตในพระพุทธศาสนาทั้ง ๘ วิธี คือ เอหิภิกขุอุปสัมปทา สรณกมนอุปสัมปทา โฉวาทปฏิกถณอุปสัมปทา ฆราวาสกรรม-
อุปสัมปทา ฆราวาสกรรมปฏิกถณอุปสัมปทา ญัตติจตุตถกรรมอุปสัมปทา อภิรควาจาอุป-
สัมปทา และทุเตนอุปสัมปทา^๑ แต่ที่ใช้อุปสมบทเป็นภิกษุณีมี ๘ วิธี คือ

ก. ภรรยาอุปสมบท การอุปสมบทด้วยวิธีนี้ เป็นการอุปสมบท
วิธีแรกสำหรับภิกษุณีในพระพุทธศาสนา โดยการรับภรรยา ๘ ประการดังกล่าวแล้ว
เช่น พระนางปชาบดีโคตมี ซึ่งเป็นภิกษุณีองค์แรกที่ได้รับการอุปสมบทด้วยวิธีนี้ ใน
ตอนแรกพระนางยังไม่แน่พระทัยว่าตนเองได้รับการอุปสมบทเป็นภิกษุณีแล้ว ยิ่งเมื่อ
ได้ยินถ้อยคำของพวกสาวกเฝ้าท้าวสหวิหารที่ได้รับการอุปสมบทจากภิกษุโดยพระพุทธรูป
พูดแล้วพูดว่า "พระแม่เจ้ายังไม่ได้รับการอุปสมบท ส่วนพวกหม่อมฉันได้รับการ
อุปสมบทแล้ว เพราะพระผู้มีพระภาคบัญญัติไว้อย่างนี้ว่า ภิกษุทั้งหลายพึงให้อุปสมบท
ภิกษุณี ดังนี้"^๒ พระนางเมื่อได้ฟังถ้อยคำดังกล่าวจึงมีความไม่สบายพระทัย ได้เข้าไป
ไปตามพระอรหันต์ และพระอรหันต์ก็ไปทูลถามพระพุทธเจ้าถึงเรื่องนี้ พร้อมกับนั้นก็
ได้รับพระพุทธเจ้าว่า "ดูอรหันต์ ปชาบดีรับภรรยา ๘ ประการแล้วเมื่อใด
เมื่อนั้นนางก็ชื่อว่าอุปสมบทแล้ว"^๓ การอุปสมบทด้วยวิธีนี้ไม่มีขั้นตอนที่ยุ่งยาก เป็น
แต่เพียงเมื่อสรีรต้องการอุปสมบทและยินยอมรับที่จะปฏิบัติตามภรรยา ๘ ประการ

^๑มหาเมฆวารวิทาลัย, ประชุมสมันตปาสาทิกาแปล (พระนคร : โรงพิมพ์-
มหาเมฆวารวิทาลัย, ๒๕๐๘), ๒ : ๑๐๑.

^๒กรมการศาสนา, พระวินัยปิฎก จุลลวรรค ภิกษุณีขันธกะ, ๑๑ : ๑๘๕-๑๘๐.

^๓เรื่องเดียวกัน.

ก็เป็นอันสำเร็จเป็นภิกษุณีในพระพุทธศาสนา เป็นวิธีการอุปสมบทสตรีในระยะเริ่มแรก โดยพระพุทธเจ้าเอง

ข. อุத்தกิจจุดตกัมมอุปสัมปทา โฉนดการอุปสมบทหลายการประกาศขอความเห็นชอบจากสงฆ์ ๓ ครั้ง รวมเป็น ๔ ทั้งอุத்தกิจ เรียกอีกอย่างหนึ่งว่ากรรมมีวาจาครบ ๔ เป็นวิธีการอุปสมบทที่พระพุทธเจ้าทรงประทานความเป็นใหญ่ให้แก่สงฆ์หรือคณะเป็นผู้ดำเนินการ ผู้ที่จะอุปสมบทด้วยวิธีนี้โลกต้องมีผู้รับรองเรียกว่าพระอุปัชฌายะ และมีสงฆ์เป็นผู้ให้ความเห็นชอบ แสดงให้เห็นถึงความเป็นประชาธิปไตยในวงการพระพุทธศาสนา การอุปสมบทด้วยวิธีนี้เกิดขึ้นครั้งแรกเมื่อพระพุทธเจ้าพบราชพราหมณ์ผู้ยากจนไม่มีที่พึ่งปรารถนาจะอุปสมบทในพระพุทธศาสนา แต่พวกภิกษุรังเกียจจึงไม่ยอมบวชให้ พระองค์จึงทรงมอบให้พระสารีบุตร ผู้ซึ่งระลึกถึงบุญคุณของพราหมณ์แก่ผู้ได้ เพราะเคยถวายอาหารที่พิถีพิถันแก่ท่าน จึงรับรองให้บวชโดยทำหน้าที่เป็นพระอุปัชฌายะเป็นครั้งแรก^๑

006218

สำหรับภิกษุณีที่ได้รับการอุปสมบทด้วยวิธีนี้ โฉนด บรรณาสากิยานีข้าราชการบริหารของพระนางปชาบดีโคตมี กล่าวคือเมื่อพระนางได้รับอุปสมบทโดยยอมรับภุชกรรม ๘ ประการ ดังกล่าวแล้ว พระพุทธเจ้าจึงทรงมีพระดำรัสให้พระภิกษุสงฆ์ทำการอุปสมบทสาิกิยานีเหล่านั้นด้วยอุத்தกิจจุดตกัมมวาจา^๒ ส่วนกรรมวิธีในการอุปสมบทนั้นไม่ปรากฏหลักฐานกล่าวไว้ จึงเข้าใจว่ามีวิธีการอย่างเดียวกันกับการอุปสมบทราชพราหมณ์ เนื่องจากในขณะนั้นเพิ่งเป็นครั้งแรกที่ทรงอนุญาตให้สตรี เข้ามาอุปสมบทในพระพุทธศาสนา

^๑มหาหมกุฎราชวิทยาลัย, ฉัมมปัททสุกตาแปล เรื่องพระราชาเถระ, ๔ : ๒.

^๒สมเด็จพระสังฆราชเจ้า กรมหลวงวชิรญาณวงศ์, ความรู้เรื่องพระพุทธศาสนาเบื้องต้น. พิมพ์ครั้งที่ ๒. (พระนคร : โรงพิมพ์มหาหมกุฎราชวิทยาลัย, ๒๕๑๔), หน้า ๔๒.

จึงยังคงไม่มีการกำหนดแบบอย่างไว้โดยเฉพาะ เพราะเป็นเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นเฉพาะหน้า แต่จากหลักฐานที่ทรงให้สั่งทำการอุปสมบทราชพรหมณ์ ซึ่งมีพระสารีบุตรเป็นพระอุปัชฌายะนั้น พระองค์ได้ทรงสัณเฑาะพิกษุทั้งหลายว่า

คฤกริกษุทั้งหลาย ตั้งแต่วันนี้เป็นต้นไป เราห้ามการอุปสมบทด้วยไตรสรณคมน์ ซึ่งเราได้อนุญาตไว้ คฤกริกษุทั้งหลาย เราอนุญาตการอุปสมบทด้วยอุทกัจจุตถกัมมวจาจา คฤกริกษุทั้งหลาย ก็แล้วพวกเธอทั้งหลายพึงให้อุปสมบทอย่างนี้ ภิกษุผู้ฉลาดสามารถพึงประกาศให้สงฆ์ทราบด้วยอุทกัจจุตถกัมมวจาจา^๑

สำหรับภิกษุณี ว่าดังนี้

สุตถาคู เม ภนุเต สงฺโข อิตฺถนฺนา มา อิตฺถนฺนาม สฺส อายสฺม โท อุปสฺมปทา เปกฺขา ยถิ สงฺฆสฺส ปตฺตกฺคฺคฺสิ สงฺโข อิตฺถนฺนามิ อุปสฺมปทา เหยย อิตฺถนฺนา เมน อุปฺพทา เยน ฯ เอสา ญฺจ ตฺถิ ฯ สุตถาคู เม ภนุเต สงฺโข อิตฺถนฺนา มา อิตฺถนฺนาม สฺส อายสฺม โท อุปสฺมปทา เปกฺขา ฯ สงฺโข อิตฺถนฺนามิ อุปสฺมปทา เทสิ อิตฺถนฺนา เมน อุปฺพทา เยน ยสฺส สายสฺม โท ชมฺติ อิตฺถนฺนามาย อุปสฺมปทา อิตฺถนฺนา เมน อุปฺพทา เยน โส คุฏฺฐสฺส ยสฺส นนฺต ชมฺติ โส ภาเสยฺย ฯ ทฺถิ ยมฺปิ เอตมฺตฺถิ วทามิ... ตฺถิ ยมฺปิ เอตมฺตฺถิ วทามิ... อุปสฺมปฺพนา สงฺเขน อิตฺถนฺนามา อิตฺถนฺนา เมน อุปฺพทา เยน ฯ ชมฺติ สงฺฆสฺส ตสฺมา คุฏฺฐิ เอเว เมตฺถิ ธารยามิ^๒

ความว่า : ข้าแต่ท่านผู้เจริญ ขอสงฆ์จงฟังข้าพเจ้า นางนี้ชื่ออย่างนี้เป็นอุปสัมปทาเปกขาของท่านชื่อนี้ หากสงฆ์มีความพร้อมเพรียง จงให้นางชื่อนี้มีพระคุณเจ้าชื่อนี้เป็นอุปัชฌาย์อุปสมบท นี่เป็นวจาที่ประกาศให้สงฆ์ทราบ ข้าแต่ท่านผู้เจริญ ขอสงฆ์จงฟังข้าพเจ้า นางชื่อนี้เป็นอุปสัมปทาเปกขาของท่านชื่อนี้ สงฆ์ให้

^๑ กรมการศาสนา, พระวินัยปิฎก มหาวรรค มหาขันธกะ, ๒ : ๑๒๕.

^๒ สุตยารวตฺตสฺส เทปิฏกั, วินยปิฏกเถ มหาวรรคสฺส ปฐมภาโก. พิมพ์ครั้งที่

๒. (พระนคร : โรงพิมพ์มหาจุฬาราชวิทยาลัย, ๒๕๐๑), ๘ : ๑๐๓ - ๑๐๔.

อุปสมบทนางชื่อนี้มีพระคุณเจ้ารูปนี้เป็นอุปัชฌาย์ ท่านรูปใดเห็นชอบกับการอุปสมบท
นางชื่อนี้มีพระคุณเจ้ารูปนี้เป็นอุปัชฌาย์ จึงนั่ง ท่านรูปใดไม่เห็นชอบด้วย จึงพูด แม่
ครั้งที่สองข้าพเจ้ากล่าวอย่างนี้...แม้ครั้งที่สามข้าพเจ้าก็กล่าวอย่างนี้...สงฆ์ได้
ให้อุปสมบทนางชื่อนี้มีพระคุณเจ้ารูปนี้เป็นอุปัชฌาย์แล้ว เพราะสงฆ์เห็นชอบ จึงนั่ง
ข้าพเจ้าจะจำความนี้ไว้อย่างนี้

เพียงเท่านั้นก็เป็นอันเสร็จพิธีการอุปสมบทด้วยญัตติจตุตถกัมมวาจา เพราะ
การกล่าวคำขออุปสมบทก็คือ การสอบถามอันตรายิกธรรมต่าง ๆ ก็คือ ตลอดจนการ
บอกนิสัยยังไม่เป็นขณะนั้น^๒ สิ่งเหล่านี้เกิดขึ้นในสมัยหลัง กล่าวคือ เมื่อมีปัญหาใน
การอุปสมบท จึงทรงปรับปรุงแก้ไขให้เหมาะสมเข้ากับกาลสมัยเพื่อความเป็นระเบียบ
เรียบร้อย ดังปรากฏเป็นแบบแผนอยู่ในปัจจุบัน

ค. วัฏฐวาจิกาอุปสัมปทา เป็นการอุปสมบทภิกษุณีอีกวิธีหนึ่ง โดยการ
ประกอบพิธีกรรม ๒ ครั้ง คือ อุปสมบทในสำนักภิกษุณีสงฆ์ด้วยญัตติจตุตถกัมมวาจาครั้ง
หนึ่งก่อน ต่อจากนั้นจึงไปขออุปสมบทในสำนักของภิกษุสงฆ์ซ้ำอีกครั้งหนึ่ง ด้วยญัตติ
จตุตถกัมมวาจาเช่นเดียวกัน รวมเป็นการขอความเห็นชอบจากสงฆ์ ๔ ครั้ง ทั้ง
ญัตติ เมื่อเสร็จการอุปสมบทในสำนักของภิกษุสงฆ์แล้ว จึงถือได้ว่าเป็นภิกษุณีถูก
คองคามพระพุทธรูปญัตติ

สำหรับสตรีผู้ที่จะอุปสมบทด้วยวิธีนี้ ต้องมีการตระเตรียมตนให้พร้อมอย่าง
สม่ำเสมอ เพราะกว่าจะสำเร็จเป็นองค์ภิกษุณีได้ จะต้องผ่านขั้นตอนมาโดยลำดับ
รากฐานสำคัญก็คือ ต้องเป็นผู้ที่มีความเลื่อมใสศรัทธาอย่างแท้จริงและมีตนลงในศาสนา

^๑ข้อความที่แปลจากภาษาบาลีทุกแห่ง เป็นการแปลของผู้วิจัย.

^๒กรมการศาสนา, พระวินัยปิฎก มทวารวรรค มหาขันธกะ, ๖ : ๑๓๐.

เท่านั้นจึงจะบรรลุจุดหมายได้ เพราะต้องใช้ความอดทนอย่างแรงกล้าทั้งกาย และใจจึงสามารถผ่านชั้นก่อนต่าง ๆ ได้ ซึ่งต้องใช้เวลาไม่น้อยกว่า ๒ ปี ถึงแม้ ชั้นก่อนเป็นลำดับต่อไป

๑. ชั้นเป็นสามเณร คือ สตรีผู้ที่มีความปรารถนาจะอุปสมบทเป็นภิกษุณี ต้องได้รับการบรรพชาเป็นสามเณร โดยการรับไตรสรณคมน์และสมาทานศีล ๑๐ ประการ เช่นเดียวกับสามเณร คือ

- ๑) งดเว้นจากการทำลายชีวิตสัตว์ใดตกลงไป
- ๒) งดเว้นจากการถือเอาทรัพย์สินของที่เจ้าของเขามีได้ให้
- ๓) งดเว้นจากการประพฤตินในสิ่งที่มีโทษหมจรรย์
- ๔) งดเว้นจากการพูดคำเท็จ
- ๕) งดเว้นจากการค้ำน้ำเมา อันเป็นเหตุเป็นที่ตั้งแห่งความ ประมาท คือ สุราและเมรัย
- ๖) งดเว้นจากการบริโภคอาหารในเวลาวิกาล
- ๗) งดเว้นจากการดูการฟ้อนรำ ขับร้อง และประโคมดนตรี
- ๘) งดเว้นจากการดูใบไม้ หักทรง ตกแคงและประดับประดา ร่างกายด้วยดอกไม้และของหอม
- ๙) งดเว้นจากการนอนบนที่นอนอันสูงใหญ่ภายในยัดด้วยนุ่นและ สาลี
- ๑๐) งดเว้นจากการจับต้องเงินและทอง^๑

ชั้นนี้เป็นชั้นเริ่มต้น เพื่อเตรียมตัวไว้ก่อน โดยการฝึกหัดปฏิบัติรักษา สิกขาบท อันเป็นขั้นมูลฐาน ซึ่งจะเป็นบันไดนำไปสู่การปฏิบัติที่เคร่งครัดยิ่งขึ้น

^๑ เรื่องเดียวกัน, หน้า ๒๒๑.

อีกอย่างหนึ่งเป็นการทดสอบจิตใจและความอดทนในระยะเริ่มแรก เพื่อให้เกิดความเคยชินกับการบำเพ็ญตนในเพศบรรพชิต

๒. ขั้นเป็นเด็กชฌานา ในขั้นนี้เมื่อสามเฑียรอย่างน้อยมีอายุ ๑๘ ปีบริบูรณ์ และมีความเลื่อมใสศรัทธาอย่างแรงกล้าที่จะอุปสมบทเป็นภิกษุณีในพระพุทธศาสนา ห่มจีวรเฉวียงบ่า เข้าไปหาภิกษุณีสงฆ์ทำความเคารพ นั่งคุกเข่าประนมมือ แล้วกล่าวคำขอศึกษาสมมติต่อภิกษุณีสงฆ์ ๓ ครั้ง ว่า "อหิ อยเย อิตถนูนามาย อิตถนูนามาย อยฺมาย อฏฺฐารสวสุสา กุมาริฏฺฐาย สงฺฆิ เทว วสุธานี ฉตุ ฐมุเมสุ สิกฺขาสุมฺมตี ยาจามิ"^๑ ความว่า : ข้าแต่แม่เจ้า ข้าพเจ้าขอนี้ เป็นกุมารีของแม่เจ้าขอนี้ มีอายุครบ ๑๘ ปี บริบูรณ์ ขอศึกษาสมมติในธรรม ๒ ประการ ตลอด ๒ ปี ต่อสงฆ์ จากนั้นภิกษุณีผู้มีความฉลาดสามารถจะกล่าวประกาศในที่มณฑลสงฆ์ ด้วยอุทฺตคิหุติยกรรมวาจาว่า

สุณาทู เม อยฺเย สงฺโฆ อหิ อิตถนูนามาย อิตถนูนามาย อยฺมาย อฏฺฐารสวสุสา กุมาริฏฺฐาย สงฺฆิ เทว วสุธานี ฉตุ ฐมุเมสุ สิกฺขาสุมฺมตี ยาจามิ ฯ ยถิ สงฺฆสฺส ปตฺตกฺกลลํ สงฺโฆ อิตถนูนามาย อฏฺฐารสวสุสาย กุมาริฏฺฐาย เทว วสุธานี ฉตุ ฐมุเมสุ สิกฺขาสุมฺมตี ทเทฺยฺย ฯ เอสา ญฺจตุติ ฯ สุณาทู เม อยฺเย สงฺโฆ อหิ อิตถนูนามาย อิตถนูนามาย อยฺมาย อฏฺฐารสวสุสา กุมาริฏฺฐาย สงฺฆิ เทว วสุธานี ฉตุ ฐมุเมสุ สิกฺขาสุมฺมตี ยาจามิ ฯ สงฺโฆ อิตถนูนามาย อฏฺฐารสวสุสาย กุมาริฏฺฐาย เทว วสุธานี ฉตุ ฐมุเมสุ สิกฺขาสุมฺมตี เทติ ฯ ยสุสา อยฺมาย ฆมฺมตี อิตถนูนามาย อฏฺฐารสวสุสาย กุมาริฏฺฐาย เทว วสุธานี ฉตุ ฐมุเมสุ สิกฺขาสุมฺมตฺติยา ทานํ ตา ฐมุเมสุ ยสุสา ฆมุเมติ สภา ภาเสยฺย ฯ ทินฺนา สงฺเขน อิตถนูนามาย อฏฺฐารสวสุสาย กุมาริฏฺฐาย เทว วสุธานี ฉตุ ฐมุเมสุ สิกฺขาสุมฺมตฺติยา

^๑สยามรัฐสือ ฉบับกัณฑ์, วินยปิฎกเถ กิจฺจุนีวิภงฺโก. พิมพ์ครั้งที่ ๒. (พระนคร : โรงพิมพ์มหาจุฬาราชวิทยาลัย, ๒๔๙๘), ๓ : ๒๒๑.

ขมดี สงฆ์สุด ตสุมา ฤทธิ เอวเมท ขารยามิ ๑^๑

ความว่า : ข้าแต่แม่เจ้า ขอสงฆ์จงฟังข้าพเจ้า สามเณรนี้ชื่ออย่างนี้ เป็นกุมารของแม่เจ้าชื่อนี้ เป็นผู้มีอายุครบ ๑๘ ปีบริบูรณ์ ขอสิกขาสมมติในธรรม ๒ ประการตลอด ๒ ปี ต่อสงฆ์ หากสงฆ์มีความพร้อมเพรียง จงให้สิกขาสมมติในธรรม ๒ ประการตลอด ๒ ปี แก่สามเณรชื่อนี้ผู้มีอายุครบ ๑๘ ปีบริบูรณ์ นี้เป็นวาจาที่ประกาศให้สงฆ์ทราบ ข้าแต่แม่เจ้า ขอสงฆ์จงฟังข้าพเจ้า สามเณรนี้ชื่ออย่างนี้ เป็นกุมารของแม่เจ้าชื่อนี้ มีอายุครบ ๑๘ ปีบริบูรณ์ ขอสิกขาสมมติในธรรม ๒ ประการตลอด ๒ ปี ต่อสงฆ์ สงฆ์ให้สิกขาสมมติในธรรม ๒ ประการ ตลอด ๒ ปี แก่สามเณรชื่อนี้ผู้มีอายุครบ ๑๘ ปีบริบูรณ์ แม่เจ้ารูปใดเห็นชอบกับการให้สิกขาสมมติในธรรม ๒ ประการ ตลอด ๒ ปี แก่สามเณรชื่อนี้ผู้มีอายุครบ ๑๘ ปีบริบูรณ์ จงนิ่ง แม่เจ้ารูปใดไม่เห็นชอบ จงพูด สงฆ์ได้ให้สิกขาสมมติในธรรม ๒ ประการ ตลอด ๒ ปี แก่สามเณรชื่อนี้ผู้มีอายุครบ ๑๘ ปีบริบูรณ์แล้ว เพราะสงฆ์เห็นชอบ จึงนิ่ง ข้าพเจ้าจะจำความนี้ไว้อย่างนี้

ต่อจากนั้น ภิกษุผู้มีความฉลาดสามารถจะกล่าวนำสามเณรรูปนั้นให้สันทานสิกขาบท ๒ ประการ คือ

- ปามาติปาตา เวรมณี เทว วสุธานี อวีติถุณสมมาทานิ สมมาทียามิ ๑
- อทินุณาทานา เวรมณี เทว วสุธานี อวีติถุณสมมาทานิ สมมาทียามิ ๑
- อสุรหุมจวิษา เวรมณี เทว วสุธานี อวีติถุณสมมาทานิ สมมาทียามิ ๑
- มุตาว่าทา เวรมณี เทว วสุธานี อวีติถุณสมมาทานิ สมมาทียามิ ๑
- สุราเมรยมรุชปมาทฐานา เวรมณี เทว วสุธานี อวีติถุณสมมาทานิ สมมาทียามิ ๑
- วิกาลโภชนา เวรมณี เทว วสุธานี อวีติถุณสมมาทานิ สมมาทียามิ ๑^๒

^๑เรื่องเดียวกัน.

^๒เรื่องเดียวกัน, หน้า ๒๒๑-๒๒๒.

ความว่า :

ข้าพเจ้าสมาทานสิกขาบท คือ เว้นจากปาณาติปาต ไม่ล่วงละเมิดตลอด
เวลา ๒ ปี

ข้าพเจ้าสมาทานสิกขาบท คือ เว้นจากอทินนาทาน ไม่ล่วงละเมิดตลอด
เวลา ๒ ปี

ข้าพเจ้าสมาทานสิกขาบท คือ เว้นจากการประพฤติกิเลสที่มีโทษพรหม-
จรรย์ ไม่ล่วงละเมิด ตลอดเวลา ๒ ปี

ข้าพเจ้าสมาทานสิกขาบท คือ เว้นจากมุสาวาท ไม่ล่วงละเมิด ตลอด
เวลา ๒ ปี

ข้าพเจ้าสมาทานสิกขาบท คือ เว้นจากการดื่มของมึนเมา อันเป็นเหตุ
เป็นที่ตั้งแห่งความประมาท คือ สุราและเมรัย ไม่ล่วงละเมิดตลอดเวลา ๒ ปี

ข้าพเจ้าสมาทานสิกขาบท คือ เว้นจากการบริโภคอาหารในเวลาวิกาล
ไม่ล่วงละเมิดตลอดเวลา ๒ ปี

เมื่อได้สมาทานสิกขาบททั้ง ๒ ประการนี้แล้ว สามเณรนั้นได้ชื่อว่าเป็น
สิกขมานา หมายถึงผู้ที่กำลังศึกษา เป็นการเตรียมตัวในระยะที่ ๒ ซึ่งจะต้องปฏิบัติ
เคร่งครัดมากยิ่งขึ้นกว่าที่มานา เพราะต้องรักษาสิกขาบททั้ง ๒ ประการนั้นไม่ให้
บกพร่องตลอดเวลา ๒ ปี หากล่วงละเมิดแม้แค่ข้อใดข้อหนึ่งก็ต้องสมาทานและเริ่มต้น
นับเวลาอันใหม่ไปจนครบเวลา ๒ ปี จึงจะขออุปสมบทในสำนักภิกษุณีได้

สำหรับเหตุอันที่พระพุทธรเจ้าทรงวางกฎเกณฑ์บัญญัติให้สตรีที่จะอุปสมบท
เป็นภิกษุณี ต้องรักษาสิกขาบท ๒ ประการ เป็นเวลา ๒ ปีนั้น เพราะ

๑. เพื่อคัดเลือกลงและทดลองสตรีผู้ที่ปรารถนาจะบวช ว่ามีจิตใจเข้มแข็ง
จริงใจเพียงใด เมื่อเป็นภิกษุณีแล้วจะอดทนต่อความทุกข์ยากตลอดจนข้อปฏิบัติอื่น ๆ
ได้หรือไม่ ทั้งนี้เพราะพระองค์ทรงตระหนักถึงสภาพจิตของสตรีที่ว่า มีความอ่อนไหว

และออกทนต่อความลำบากไถ่ยาก^๑

๒. เพื่อเปิดผนวชบรรพชาผู้ที่จะเป็นภิกษุณีในอนาคตให้มีความรู้ชั้นมูลฐาน จะ
ได้มีความเฉลียวฉลาดเมื่ออุปสมบทเป็นภิกษุณีแล้ว เพราะตลอดเวลาที่ เป็นสิกขานา
๒ ปี จะต้องอยู่ใกล้ชิดกับภิกษุณีเสมอ จึงเป็นการ เรียนรู้สมณจริยาและข้อวัตรปฏิบัติ
อย่างอื่นไปในตัว^๒

๓. เพื่อป้องกันสตรีมีครรภ์หรือมีบุตรอ่อนยังก่มนมอยู่เข้ามาอุปสมบท
เพราะจะได้ไม่ต้องงดออกและเลี้ยงบุตรในระหว่างเป็นภิกษุณี ซึ่งเป็นช่องทางให้
ประชาชนติเตียนกล่าวหาได้ว่ามีสามีหรือประพฤติน่าไม่เหมาะสมกับความเป็นสมณะ อัน
จะเป็นผลเสียหายแก่พระพุทธศาสนา^๓

๔. เพื่อให้ภิกษุณีเกิดความหวงแหนในความ เป็นสมณะเพศของตน จะได้
ไม่ประพฤติน่าเสียหายเป็นอันขาดแก่เพศพรหมจรรย์ ซึ่งเป็นสิ่งที่ได้มาด้วยความยาก
ลำบาก เพราะเป็นธรรมกาของที่ได้มายากย่อมจะมีค่า^๔

^๑ตามกฎราชวิทยาลัย, ศุภยสัมพันธ์ปาสาทิกาแปล (พระนคร :
โรงพิมพ์มหามกุฏราชวิทยาลัย, ๒๕๑๐), ๒ : ๔๕๖.

^๒กรมการศาสนา, พระวินัยปิฎก ภิกษุณีวิภังค์ ศัพทนีวารวค (พระนคร :
โรงพิมพ์การศาสนา, ๒๕๐๐), ๕ : ๓๔๒.

^๓สมเด็จพระมหาสมณะเจ้า กรมพระยาวชิรญาณวโรรส, วินัยมช.
พิมพ์ครั้งที่ ๑๗. (พระนคร : โรงพิมพ์มหามกุฏราชวิทยาลัย, ๒๕๐๓), ๓ : ๒๓๕.

^๔ธรรมลักกั, พระวินัยปิฎก จุลวรรค (พระนคร : โรงพิมพ์ ส.
ธรรมลักกั, ๒๕๐๐), ๒ : ๑๕๔.

๕. เพื่อป้องกันมิให้สตรีเข้ามาอุปสมบทมากจนเกินไป ทั้งยังป้องกันการปลอมแปลง เข้ามารับช่ออีกด้วย

เพราะฉะนั้น เหตุผลต่าง ๆ เหล่านี้ จึงเป็นสิ่งแสดงให้เห็นถึงพระปรีชาญาณอันสูงส่งคัมภีร์ภาพของพระพุทธเจ้า ในการป้องกันความเสื่อมเสียซึ่งจะเกิดขึ้นแก่ศาสนา

๓. ขั้นขออุปสมบทในสำนักภิกษุสงฆ์ เมื่อสิกขมานารักษาสิกขาสมมติ ๒ ประการไม่บกพร่องครบเวลา ๒ ปี ตามพระพุทธรูปฤๅติแล้ว จะโกธชื่อว่าสิกขิตสิกขา กือ ผู้ที่ได้รับการศึกษามาแล้วอย่างถึ จากนั้นจึงแสวงหาการอุปสมบทในภิกษุสงฆ์ต่อไป โดยการทนม้าเจวียงเข้าป่าหาภิกษุสงฆ์ ทำความเคารพแล้ว นั่งถูกเข้าประนมมือ กล่าวคำขออุฏฐาเสณมถิ คือความพ้นจากการเป็นสิกขมานา กอภิกษุสงฆ์ ๓ ครั้ง ว่า "อหิ อญเย อิตฺถนุนามา อิตฺถนุนามาย อญยาย ปริปุณฺณเวสฺสทิวสุสา กุมาริภูตา เทว วสุธานี ฉสุ ชฺมุเมสุ สิกฺขิตสิกฺขา สงฺฆิ วุฏฺฐานสมฺมถิ ยาจามิ"^๑ ความว่า : ข้าแต่แม่เจ้า ข้าพเจ้าชื่อนี้เป็นกุมาริของแม่เจ้าชื่อนี้ มีอายุครบ ๒๐ ปี บริบูรณ์แล้ว ไก่ศึกษาในธรรม ๒ ประการ ตลอด ๒ ปีแล้ว จึงขออุฏฐาสมมติต่อสงฆ์ จากนั้นภิกษุสงฆ์มีความฉลาดสามารถ จะประกาศให้สงฆ์ทราบด้วยฤๅติฤๅติกรรมวาจาว่า

สุณาตุ เม อญเย สงฺโฆ อญิ อิตฺถนุนามา อิตฺถนุนามาย อญยาย ปริปุณฺณเวสฺสทิวสุสา กุมาริภูตา เทว วสุธานี ฉสุ ชฺมุเมสุ สิกฺขิตสิกฺขา สงฺฆิ วุฏฺฐานสมฺมถิ ยาจามิ ๑ ยถิ สงฺฆสฺส ปตฺตกฺคฺคฺติ สงฺโฆ อิตฺถนุนามาย ปริปุณฺณเวสฺสทิวสุสา ยาจามิ ๑ ยถิ สงฺฆสฺส ปตฺตกฺคฺคฺติ สงฺโฆ อิตฺถนุนามาย ปริปุณฺณเวสฺสทิวสุสา ยาจามิ ๑ ยถิ สงฺฆสฺส ปตฺตกฺคฺคฺติ สงฺโฆ อิตฺถนุนามาย ปริปุณฺณเวสฺสทิวสุสา ยาจามิ ๑ ยถิ สงฺฆสฺส ปตฺตกฺคฺคฺติ สงฺโฆ อิตฺถนุนามาย ปริปุณฺณเวสฺสทิวสุสา ยาจามิ ๑

^๑ดูยามรรฐตฺส เตปฺปิกํ, วินยปิฎก ภิกฺขุณีวิภงฺโก, ๓ : ๒๒๘.

ภูฏานสมมติ ยาจติ สงโฆ อติถนุนามาย ปริปุณณเวสตีวสุสสาย กุมารวิภูตายน
 เทว วสุธานี ฉสุ ฐมุเมสุ สติชิตลิตชยาย ภูฏานสมมติ เทก ๑ ยสุสา
 อชฺชบย ชมติ อติถนุนามาย ปริปุณณเวสตีวสุสสาย กุมารวิภูตายน เทว วสุธานี
 ฉสุ ฐมุเมสุ สติชิตลิตชยาย ภูฏานสมมติ หานัน สว คุณฺหสุส ยสุสา นถชมติ สว
 ภาเสชฺชย ๑ ทินฺนเว สงฺเขน อติถนุนามาย ปริปุณณเวสตีวสุสสาย กุมารวิภูตายน
 เทว วสุธานี ฉสุ ฐมุเมสุ สติชิตลิตชยาย ภูฏานสมมติ ๑ ชมติ สงฺขสุส ๓๓๓
 ๓๓๓ ๑ เอวเมถ ๓๓๓ ๑

ความว่า : ข้าแต่แม่เจ้า ขอสงฆ์จงทั้งข้าพเจ้า สิกขมานานี้ชื่ออย่างนี้
 เป็นกุมารของแม่เจ้าชื่อนี้ มีอายุครบ ๒๐ ปีบริบูรณ์แล้ว ได้ศึกษาธรรม ๒ ประการ
 ครบ ๒ ปีแล้ว ขอภูฏานสมมติต่อสงฆ์ หากสงฆ์มีความพร้อมเพรียง จงให้ภูฏาน
 สมมติแก่สิกขมานาชื่อนี้ ผู้มีอายุครบ ๒๐ ปีบริบูรณ์ ได้ศึกษาธรรม ๒ ประการ ครบ
 ๒ ปีแล้ว นี้เป็นวาจาที่ประกาศให้สงฆ์ทราบ ข้าแต่แม่เจ้า ขอสงฆ์จงทั้งข้าพเจ้า
 สิกขมานานี้ชื่ออย่างนี้ เป็นกุมารของแม่เจ้าชื่อนี้ มีอายุครบ ๒๐ ปีบริบูรณ์แล้ว ได้
 ศึกษาธรรม ๒ ประการ ครบ ๒ ปีแล้ว ขอภูฏานสมมติต่อสงฆ์ สงฆ์ให้ภูฏาน
 สมมติแก่สิกขมานาชื่อนี้ ผู้มีอายุครบ ๒๐ ปีบริบูรณ์ ได้ศึกษาธรรม ๒ ประการ ครบ
 ๒ ปีแล้ว แม่เจ้ารูปใดเห็นชอบกับการให้ภูฏานสมมติแก่สิกขมานาชื่อนี้ ผู้มีอายุครบ
 ๒๐ ปีบริบูรณ์ ได้ศึกษาธรรม ๒ ครบ ๒ ปีแล้ว จงนิ่ง แม่เจ้ารูปใดไม่เห็นชอบ จงพูด
 สงฆ์ให้ภูฏานสมมติแก่สิกขมานาชื่อนี้ ผู้มีอายุครบ ๒๐ ปีบริบูรณ์ ได้ศึกษาธรรม
 ๒ ประการครบ ๒ ปีแล้ว เพราะสงฆ์เห็นชอบ จึงนิ่ง ข้าพเจ้าจะจำความนี้ไว้อย่างนี้

เมื่อสิกขมานาได้ภูฏานสมมติจากภิกษุณีสงฆ์แล้ว ต้องยึดถือภิกษุณีรูปใด
 รูปหนึ่งเป็นปวัตตินี คือผู้ที่รับรองให้การอุปสมบท ปวัตตินีนี้ต้องประกอบด้วยคุณ

๑ เรื่องเดียวกัน, หน้า ๒๒๔-๒๒๕.

สมบัติ คือ สามารถรักษาพยาบาลสัตว์วิหาริกและอัมฤตเวทาลิกผู้อาพาธ สามารถ
 ระวังความกระสับกระส่ายของสัตว์วิหาริกและอัมฤตเวทาลิกได้ สามารถบรรเทา
 ความระแวงสงสัย สามารถแนะนำธรรมวินัยแก่สัตว์วิหาริกอัมฤตเวทาลิกได้
 นอกจากนี้ยังเป็นผู้ที่อุปสมบทเป็นภิกษุณีมาแล้วไม่ต่ำกว่า ๑๒ พรรษา เป็นผู้ที่มีความ
 ละอายต่อบาป ฉลาดรอบรู้ และได้รับการสมมติแต่งตั้งจากสงฆ์ให้เป็นปวัตตินีอย่าง
 ถูกต้องตามพระสุตตันตปิฎก^๒

สิกขมานามีปวัตตินีรับรองในการอุปสมบทแล้ว เรียกว่าอุปสัมปทาเปกขา
 หมายถึงผู้มุ่งต่อการอุปสมบท จากนั้นปวัตตินีจะบอกบาปและจิวรแก่อุปสัมปทาเปกขา
 เสร็จแล้วให้ออกไปยืนข้างนอก ต่อจากนั้นภิกษุณีผู้มีความฉลาดจะกล่าวสมมติตนเพื่อ
 ออกไปชักชวนตามอันตรายกกรรมแก่อุปสัมปทาเปกขาว่า "สุตมาตุ เม อญเย สงโฆ
 อิตฺตุนานา อิตฺตุนานาย อญยาย อุปสมฺปทาเปกขา ฯ ยถิ สงฺฆสฺส ปตฺตกฺขลํ อคฺคิ
 อิตฺตุนานํ อนุสาเสบุญ"^๓ ความว่า : ข้าแต่แม่เจ้า ขอสงฆ์จงฟังข้าพเจ้า สิกขมา-
 นาชื่อนี้ เป็นอุปสัมปทาเปกขาของแม่เจ้าชื่อนี้ หากสงฆ์มีความพร้อมเพรียง ข้าพเจ้า
 จะชักชวนอุปสัมปทาเปกขาชื่อนี้ ภิกษุณีที่ได้รับการสมมติจากสงฆ์ได้เป็นผู้ชักชวนนี้
 เรียกว่าอนุสาวิกา เธอจะออกไปหาอุปสัมปทาเปกขาเพื่อทำการสอนและชักชวน ว่า

^๒มัทตามกุฎราชวิทยาลัย, ศตยสัมพันธ์ปาสาทิกาแปล มหาวรรคพรรณนา,
 พิมพ์ครั้งที่ ๔. (พระนคร : โรงพิมพ์มัทตามกุฎราชวิทยาลัย, ๒๔๘๒), ๑ : ๗๔.

^๓กรมการศาสนา, พระวินัยปิฎก ภิกษุณีวิภังค์, ๕ : ๓๕๐-๔๐๑.

^๔สุยามรณฺทสฺส เตปิฏกํ, วินยปิฎกเก จุลจตุคฺคสฺส พุทีโย ภาโก,
 พิมพ์ครั้งที่ ๒. (พระนคร : โรงพิมพ์มัทตามกุฎราชวิทยาลัย, ๒๕๐๒), ๗ : ๓๕๕.

ศุภสี อิตถุนนาเม อยฺยเต สจฺจกาโล ฎกกาโล ยํ ชาตํ ตํ สจฺเจน ปุจฺจนฺเต
 สนฺตํ อถฺถิตี วคฺคหุทํ วจฺจนํ นถฺถิตี วคฺคหุทํ มา โข วิตุลาสิ มา โข มงฺกุ
 อโหสิ เอวานุทํ ปุจฺจิสฺสนฺตํ นสิ อนิมิตฺตํ นสิ นิมิตฺตมตฺตํ นสิ อโลหิตา
 นสิ ชฺวโลหิตา นสิ จิวโหพา นสิ ปถฺจฺจเรตฺตํ นสิ สิชฺชรินิ นสิ อิตฺถิปญฺหกา
 นสิ เวปุริสสิกา นสิ สมนฺภิเยนา นสิ อุกโกตฺตญฺชนกา สนฺตํ เต เอวารุปา
 อาพาธา ญฺจํ ญฺจํ ญฺจํ กิลาโส โสโส อปฺมาโร มนุสฺสาสิ วิตุถิสิ ภนฺติสฺสาสิ
 อนนฺนาสิ นสิ ราชกฺขิ อนฺนญฺจาทาสิ มาตาปิตุหิ สามิเกน ปริปุณฺณเวสฺตีวสุสฺสาสิ
 ปริปุณฺณนฺเต ปตฺตจิวริ กิณฺณามาสิ กานามา เต ปวตฺตนิ ๑^๑

ความว่า : สิกขมานาชื่อนี้ เธอจงฟังนะ เวลานี้เป็นเวลาสำคัญจริงของ
 เธอ เมื่อถูกถามในท่ามกลางสงฆ์ถึงสิ่งที่เป็นจริง ถ้ามีก็จงตอบว่ามี ถ้าไม่มีก็จงตอบ
 ว่าไม่มี เธออย่าละอายหรือเก้อเขิน พวกภิกษุทั้งหลายจึงถามเธออย่างนี้ว่า เธอ
 เป็นผู้ที่ไม่ใช่ไม่มีอวัยวะเพศหรือ เธอเป็นผู้ไม่ใช่สักแต่ว่ามีอวัยวะเพศหรือ เธอไม่ใช่ผู้
 ที่ปราศจากโลหิตหรือ เธอไม่ใช่ผู้ที่มีโลหิตประจำหรือ เธอไม่ใช่ผู้ที่มีผ้าซับในเสมอ
 หรือ เธอไม่ใช่ผู้มีน้ำบุตรกระปริบกระปรอยหรือ เธอไม่ใช่ผู้มีหงอนหรือ เธอไม่
 ใช่เป็นหญิงกระเทยหรือ เธอไม่ใช่เป็นหญิงคล้ายชายหรือ เธอไม่ใช่หญิงมีมรรค
 ระคนกันหรือ เธอไม่ใช่หญิงสองเพศหรือ เธอมีโรคต่อไปนี้หรือไม่ คือ โรคเรื้อน
 โรคฝี โรคกลาก โรคหนองครก โรคลมบ้าหมู เธอเป็นมนุษย์หรือ เธอเป็นสตรีหรือ
 เธอเป็นไทแก่ตัวเธอเองหรือ เธอมีหนี้สินหรือไม่มี เธอเป็นสตรีของพระราชาหรือไม่
 เธอได้รับอนุญาตจากบิดามารดา สามีแล้วหรือ เธอมีอายุครบ ๒๐ บริบูรณ์แล้วหรือ
 เธอมีบาตรและจีวรครบแล้วหรือ เธอชื่ออะไร ปวัตตินีของเธอชื่ออะไร

ส่วนเหตุผลที่ต้องมีการถามอันตรายิกขกรรม ๒๔ ประการ แก่อุปสัมปทา-
 เปกชาก่อนให้อุปสมบทนั้น เพราะก่อนหน้านั้นมีภิกษุณีที่อุปสมบทแล้วบางรูปปรากฏใน

^๑ เรื่องเดียวกัน, ๓๕๖.

ภายหลังว่าไม่มีคุณสมบัติที่สมบูรณ์ เช่น เป็นสตรีที่ไม่มีอวัยวะเพศบ้าง หรือมีแต่ไม่
 สมบูรณ์บ้าง ไม่มีประจำเดือนบ้าง หรือมีประจำเดือนเป็นประจำบ้าง ซึ่งเป็น
 การผิดปกติของร่างกาย มีปัสสาวะกระปริบกระปรอยบ้าง เป็นกระเทยบ้าง
 นอกจากนี้ยังมีภิกษุณีบางรูปที่มีร่างกายไม่สมบูรณ์ มีโรคภัยไข้เจ็บเบียดเบียน
 จนเป็นที่น่ารังเกียจของสังคม เช่น โรคเรื้อน โรคฝี โรคกลาก โรคลมบ้าหมู
 ซึ่งโรคเหล่านี้ถ้าเกิดแก่ภิกษุณีแล้ว ย่อมไม่เป็นที่เคารพนับถือของประชาชนผู้ใดพบ
 เห็น เพราะโรคบางชนิดเป็นโรคติดต่อ ถ้าปล่อยให้สตรีเช่นนี้ไปบวช ก็จะเป็น
 อันตรายต่อพระพุทธศาสนา เพราะไม่เป็นการปลูกฝังศรัทธา นอกจากนี้ยังเป็น
 เพลิงของนักบวชลัทธิอื่น โดยจะนำมาเป็นข้ออ้างกล่าวโจมตีทำลายพระพุทธศาสนา
 ได้ อีกประการหนึ่ง ยังจะเป็นอุปสรรคในการปฏิบัติธรรมของภิกษุณีรูปนั้นอีกด้วย

อนึ่ง มีสตรีที่เป็นเจ้าทาสบริวารของบุคคลอื่นบางคนที่ต้องการความเป็น
 อิสระจึงหนีมาบวชบ้าง เป็นผู้ที่มิสามารถหาหรือสามีไม่อนุญาตให้บวชบ้าง เมื่อคน
 เหล่านี้รู้เรื่องเข้าภายหลังว่ามาบวชในพระพุทธศาสนา ต่างก็กล่าววิพากษ์วิจารณ์
 ถ่าหมิ่นกีดกันพระพุทธเจ้าต่าง ๆ นานา ทำให้ภาพของพระพุทธศาสนาต้องเสียไป
 ในสายตาของประชาชน^๑ พระพุทธเจ้าทรงมองเห็นปัญหาความยุ่งยากและผลเสีย
 หลายอันจะเกิดแก่พระพุทธศาสนา ตลอดจนประชาชน ผู้เป็นญาติพี่น้องหรือเจ้านาย
 ของสตรีที่มาบวชนั้น จึงได้ทรงบัญญัติสิ่งทีกล่าวมาว่าเป็นอันตรายนอกจากอุปสมบท
 ของสตรีในพระพุทธศาสนา

ส่วนเหตุที่ต้องมีการซักซ้อมถามอันตรายกัธกรรมแก่อุปสัมปทาเพศชายบ้าง
 นอก ก่อนการสอบถามในท่ามกลางสังฆมณเฑียร ก็เพราะว่าครั้งแรกพวกภิกษุพากันถาม

^๑กรมการศาสนา, พระวินัยปิฎก จุลลวรรค ภิกษุณีขันธกะ, ๑๑ :

อันตรายภิกขกรรมแก่อุปลัมปะทาเปกขาในท่ามกลางสงฆ์ ซึ่งมีภิกษุอยู่รวมกันมาก ๆ เธอจึงมีความละอาย เกิดเขินไม่อาจตอบ เมื่อพระพุทธเจ้าทรงทราบเรื่องราว จึงทรงบัญญัติว่าการตามอันตรายภิกขกรรมเป็นหน้าที่ของภิกษุณีสงฆ์ เพราะทรงเห็นว่า เป็นสตรีด้วยกัน ผู้อุปสมบทจะใดไม่เกิดเขิน ถึงกระนั้นก็ก็ตามในคราวที่อุปสมบทภิกษุณีรูปหนึ่ง พวกภิกษุณีพากันถามอันตรายภิกขกรรมแก่อุปลัมปะทาเปกขาในท่ามกลางสงฆ์ นางมีความละอาย เกิดเขิน ไม่อาจจะตอบคำซักถามนั้นได้ เมื่อพระพุทธเจ้าทรงทราบ จึงทรงบัญญัติให้มีการซักข้อมกันก่อนครั้งหนึ่งในท่ามกลางสงฆ์ ต่อมาการอุปสมบทภิกษุณีจึงมีการข้อมตามอันตรายภิกขกรรมกันในท่ามกลางสงฆ์ก่อนตามจริง แต่ถึงกระนั้นก็ตามอุปลัมปะทาเปกขาก็ยังไม่อาจตอบคำซักถามนั้นได้ เพราะจำนวนภิกษุณีในขณะนั้นมีมาก เมื่อพระพุทธเจ้าทรงทราบ จึงทรงบัญญัติให้มีการซักข้อมตามกันข้างนอกห่างไกลจากภิกษุณีสงฆ์เสียก่อน แล้วจึงถามจริงในท่ามกลางสงฆ์อีกทีหนึ่ง^๑ วิธีดังกล่าวจึงได้ยึดถือปฏิบัติกันมาเป็นแบบอย่าง

เมื่ออนุสาวิกาออกไปข้อมตามอันตรายภิกขกรรมแก่อุปลัมปะทาเปกขาเสร็จแล้ว กลับเข้ามาประกาศให้สงฆ์ทราบด้วยปฏิกรณ์ว่าจา ว่า "สุณาตุ เม อญเย สงฺฆเ ชยฺหิ อิติถุนานมา อิติถุนานาย อญฺยาย อุปลัมปะทาเปกฺขา อญฺสิฏฺฐา, ส่า มยา ฯ ยถิ สงฺฆสฺส ปตฺตถุสฺส อิติถุนานมา อากฺขณฺเอย" ^๒ ความว่า : ข้าแต่แม่เจ้า ขอสงฆ์จงฟังข้าพเจ้า สิกขมางานนี้ชื่ออย่างนี้ เป็นอุปลัมปะทาเปกขาของแม่เจ้าชื่อนี้ ข้าพเจ้าได้สั่งสอนแล้ว หากสงฆ์มีความพร้อมเพรียง นางจึงเข้ามา

^๑ เรื่องเดียวกัน, หน้า ๒๑๘-๒๒๐.

^๒ อุบายวรรคสุตฺต เถปิฏก, วินยปิฎก, จุลจตุคคสุตฺต ทูติโย ภาค, ๗ :

ลำดับนั้น อนุสาวิกาภิกษุณี เวียนอุปัชฌาย์พาไปหาเพกขานั้นเข้ามา ทำความ
 เถลไถลหนีทั้งหลายแล้ว หนึ่งถูกเข้าประนมมือ กล่าวคำขออุปัชฌาย์ทอสงฆ์ ๓ ครั้ง
 ว่า "สงฆ์ อญฺเษ อุปัชฌาย์ ยาจกั อุตฺตมฺมา ย อญฺเษ สงฺโฆ อนุภุมฺปิ อุปาทาย"^๑
 ความว่า : ข้าแต่แม่เจ้า ข้าพเจ้าขออุปัชฌาย์ทอสงฆ์ สงฆ์ไปรคเณนอุปัชฌาย์
 ขึ้นเถิด

จากนั้นอนุสาวิกาภิกษุณีจะประกาศให้สงฆ์ทราบด้วยอุทฺตกิจจรรณวาจาว่า
 "สุณาตุ เม อญฺเษ สงฺโฆ อญฺ อุตฺตมฺมา ย อุตฺตมฺมา ย อญฺเษ อุปัชฌาย์ เพกข
 ยถิ สงฺฆสฺส ปตฺตกฺกฺขิ อหิ อุตฺตมฺมา ย อุตฺตมฺมา ย อญฺเษ อญฺเษ"^๒ ความว่า :
 ข้าแต่แม่เจ้า ขอสงฆ์จงฟังข้าพเจ้า สิทธมานานี้ชื่ออย่างนี้ เป็นอุปัชฌาย์เพกขของ
 แม่เจ้าชื่อนี้ หากสงฆ์มีความพร้อมเพรียง ข้าพเจ้าจึงตามอันตราภิกษุกรรมอุปัชฌาย์
 เพกขชื่อนี้ แล้วเริ่มตามอันตราภิกษุกรรมทั้งที่เคยชักชวนตามมาก่อนแล้ว เมื่อตาม
 เสร็จแล้วจึงประกาศให้สงฆ์ทราบด้วยอุทฺตกิจจรรณวาจาว่า

สุณาตุ เม อญฺเษ สงฺโฆ อญฺ อุตฺตมฺมา ย อุตฺตมฺมา ย อญฺเษ อุปัชฌาย์—
 เพกขา ปริสุทฺธา อุตฺตมฺมา ย อญฺเษ อญฺเษ ๑ ปริปุณฺณสฺสา ปตฺตจิวริ ๑ อุตฺตมฺมา ย
 สงฺฆิ อุปัชฌาย์ ยาจกั อุตฺตมฺมา ย อญฺเษ ปวตฺตคินียา ๑ ยถิ สงฺฆสฺส ปตฺตกฺกฺขิ
 สงฺโฆ อุตฺตมฺมา ย อุปัชฌาย์ เพกข อุตฺตมฺมา ย อญฺเษ ปวตฺตคินียา ๑ เวสา
 อุตฺตมฺมา ย อญฺเษ สงฺโฆ อญฺ อุตฺตมฺมา ย อุตฺตมฺมา ย อญฺเษ
 อุปัชฌาย์ เพกขา ปริสุทฺธา อุตฺตมฺมา ย อญฺเษ อญฺเษ ๑ ปริปุณฺณสฺสา ปตฺตจิวริ ๑
 อุตฺตมฺมา ย สงฺฆิ อุปัชฌาย์ ยาจกั อุตฺตมฺมา ย อญฺเษ ปวตฺตคินียา ๑ สงฺโฆ
 อุตฺตมฺมา ย อุปัชฌาย์ เพกข อุตฺตมฺมา ย อญฺเษ ปวตฺตคินียา ๑ ยสฺสา อญฺเษ
 ยถิ อุตฺตมฺมา ย อุปัชฌาย์ อุตฺตมฺมา ย อญฺเษ ปวตฺตคินียา ๑ สว ทฺตฺตสฺส

^๑ เรื่องเดียวกัน.
^๒ เรื่องเดียวกัน.

๘. ชั้นขออุปสมบทในสำนักภิกษุสงฆ์ เมื่ออุปสัมปทาเปกขาได้รับการ
 อุปสมบทจากสำนักภิกษุสงฆ์เป็นผู้เป็นเอกโตอุปสัมปทาเรียนบวชแล้ว พวกภิกษุผู้จะพา
 เรอไปผู้สำนักภิกษุสงฆ์เพื่อขออุปสมบทต่อไป โดยเอกโตอุปสัมปทานั้นมาเดวียงบ่า
 ทำความเคารพภิกษุทั้งหลายแล้วนั่งคุกเข่าประนมมือ กล่าวคำขออุปสมบทต่อสงฆ์
 ๓ ครั้ง ว่า "อหิ อชฺญา อติตฺถุนามาย อติตฺถุนามาย อชฺญาย อุปสมฺปทาเปกฺขา
 เอกโตอุปสมฺปยุณา ภิกฺขุณีสงฺฆเ วิสุทฺธา สงฺฆิ อชฺญา อุปสมฺปทึ ยาจามิ อุตฺตมฺปทฺถุ มึ
 อชฺญา สงฺโฆ อนุกมฺปิ อุปาทาย"^๑ ความว่า : ข้าแต่พระคุณเจ้าทั้งหลาย ข้าพเจ้า
 ชื่อนี้ เป็นอุปสัมปทาเปกขาของแม่เจ้าชื่อนี้ เป็นผู้อุปสมบทแล้วโดยฝ่ายเดียว บริสุทธิ
 แล้วในภิกษุสงฆ์ ข้าแต่พระคุณเจ้าทั้งหลาย ข้าพเจ้าขออุปสมบทต่อสงฆ์ สงฆ์ไปรค
 เอนนุกข้าพเจ้าขึ้นเถิด

ต่อจากนั้น ภิกษุที่มีความฉลาดสามารถ จะเป็นผู้ประกาศให้สงฆ์ทราบด้วย
 บัญญัติจตุตถกรรมวาจา ว่า

สุณาตุ เม ภนฺเต สงฺโฆ อหิ อติตฺถุนามาย อติตฺถุนามาย อุปสมฺปทาเปกฺขา
 เอกโตอุปสมฺปยุณา ภิกฺขุณีสงฺฆเ วิสุทฺธา อติตฺถุนามาย สงฺฆิ อุปสมฺปทึ ยาจติ
 อติตฺถุนามาย ปวตฺตคินิยา ฯ มหิ สงฺฆสฺส ปตฺตคฺคฺลํ สงฺโฆ อติตฺถุนามํ อุปสมฺปทา-
 เทชฺญ อติตฺถุนามาย ปวตฺตคินิยา ฯ เวสสา อุตฺตคิ ฯ สุณาตุ เม ภนฺเต สงฺโฆ อหิ
 อติตฺถุนามาย อติตฺถุนามาย อุปสมฺปทาเปกฺขา เอกโตอุปสมฺปยุณา ภิกฺขุณีสงฺฆเ
 วิสุทฺธา อติตฺถุนามาย สงฺฆิ อุปสมฺปทึ ยาจติ อติตฺถุนามาย ปวตฺตคินิยา ฯ สงฺโฆ
 อติตฺถุนามํ อุปสมฺปทาเทหิ อติตฺถุนามาย ปวตฺตคินิยา ฯ ยตฺถสาบสุมโต ชมติ
 อติตฺถุนามาย อุปสมฺปทา อติตฺถุนามาย ปวตฺตคินิยา โส ตฺถุหฺสฺส ยตฺถสฺส นฺตฺตชฺมติ
 โส ภาเสชฺญ ฯ ทฺถคิยฺมฺปิ เวตฺตมฺตฺถิ วทามิ...คคิยฺมฺปิ เวตฺตมฺตฺถิ วทามิ...
 อุปสมฺปยุณา สงฺฆเณ อติตฺถุนามาย อติตฺถุนามาย ปวตฺตคินิยา ฯ ชมติ สงฺฆสฺส คตฺตมา
 ตฺถุเท ฯ เววเมตํ ชารยามิ ฯ^๒

^๑ เรื่องเดียวกัน, หน้า ๓๕๕.

^๒ เรื่องเดียวกัน, หน้า ๓๕๕-๓๖๐.

ความว่า : ข้าแต่ท่านผู้เจริญ ขอสงฆ์จงฟังข้าพเจ้า นางนี้ชื่ออย่างนี้ เป็นอุปลัมปทาเปกขาของแม่เจ้าชื่อนี้ ได้รับการอุปสมบทแล้วโดยส่วนเดียว บริสุทธิแล้วในภิกขุณีสงฆ์ นางชื่อนี้ มีแม่เจ้าชื่อนี้เป็นปวัตตินี ขออุปสมบทต่อสงฆ์ หากสงฆ์มีความพร้อมเพรียง จงให้นางชื่อนี้ มีแม่เจ้าชื่อนี้เป็นปวัตตินีอุปสมบท นี้เป็นวาจาที่ประกาศให้สงฆ์ทราบ ข้าแต่ท่านผู้เจริญ นางนี้ชื่ออย่างนี้ เป็นอุปลัมปทาเปกขาของแม่เจ้าชื่อนี้ ได้รับการอุปสมบทแล้วโดยส่วนเดียว บริสุทธิแล้วในภิกขุณีสงฆ์ นางชื่อนี้ มีแม่เจ้าชื่อนี้เป็นปวัตตินีขออุปสมบทต่อสงฆ์ สงฆ์ให้นางชื่อนี้มีแม่เจ้าชื่อนี้เป็นปวัตตินีอุปสมบท พระคุณเจ้ารูปใดเห็นชอบกับการอุปสมบทของนางชื่อนี้มีแม่เจ้าชื่อนี้เป็นปวัตตินี จงมี พระคุณเจ้ารูปใดไม่เห็นชอบ จงพูด แม่ครั้งที่สองข้าพเจ้ากล่าวอย่างนี้...แม่ครั้งที่สามข้าพเจ้ากล่าวอย่างนี้...สงฆ์ใดให้อุปสมบทนางชื่อนี้มีแม่เจ้าชื่อนี้เป็นปวัตตินีแล้ว เพราะสงฆ์เห็นชอบ จงมี ข้าพเจ้าจะว่าความนี้ไว้อย่างนี้

เมื่อจบการสวดญัติจตุตถกรรมนี้แล้ว อุปสัมปทาเปกขาก็สำเร็จเป็นองค์ ภิกขุณีตามพระพุทธบัญญัติ จากนั้นจึงจักเงาแฉกเพื่อให้รู้ว่าการอุปสมบทเสร็จเรียบร้อย ขณะที่เงาแฉกอยู่ในระยะเท่าใด บอกอุฎ्ฐกาลเพื่อให้อุฎ्ฐกาลอยู่ในฤดูไหน และบอกส่วนของวัน เช่น เช้า สาย แล้วสงฆ์มอบให้ภิกขุณีที่พามาฉันบอกอุฎ्ฐกาล^๑ ก็เป็นหลักสำคัญของคำสอนที่ภิกขุณีผู้บวชใหม่จะต้องรู้ เพื่อยึดถือเป็นแนวทางในการปฏิบัติ และข้อห้าม ซึ่งเรียกว่านีสัยและอกรรมนีสัย ก็คือสิ่งที่ภิกขุณีจะต้องยึดถือเป็นแนวทางปฏิบัติมี ๓ อย่าง ได้แก่

- ๑) บรรพชิตกองอาหึยโกธนะ คือผู้ชายที่ตามมาโคกด้วยผ้าแข็ง ฟังอุทสาหะในขณะนั้นจนตลอดชีวิต อติเรกลาภโคกแก่ภิกษุที่เขาดวายสงฆ์ เฉพาะสงฆ์ การนิมนต์ภิกษุถวายตามสลาก ภิกษุถวายในบิณฑุ ภิกษุที่ถวายในวันอุโบสถและวันปาฏิบัท

^๑กรมการศาสนา, พระวินัยปิฎก จุลวรรคต ภิกขุณีขันธกะ, ๑๑ : ๒๒๕.

๒) บรรพชิตต้องอาศัยผ้าบังสุกุลจีวร พึ่งทำอุตสาหกรรมในท้องถิ่น
ตลอดชีวิต อภิเษกลาภคือ ผาเปลือกไม้ ผาฟาย ผาไหม ผาขนสัตว์ ผาปาน
และผาระคนกัน

๓) บรรพชิตต้องอาศัยบุตรเฒ่าเป็นญาติ พึ่งทำอุตสาหกรรมในท้องถิ่น
จนตลอดชีวิต อภิเษกลาภคือ เนยใส เนยข้น น้ำมัน น้ำมัน

อกรรมกิจ คือ กิจที่บรรพชิตไม่พึงกระทำ สำหรับภิกษุณีส่วนที่สำคัญมี

๕ ประการ เพราะหากล่วงละเมิดจะพินาศภาพจากความเป็นภิกษุณีแท้ คือ

- ๑) ไม่พึงเสพเมถุน คือ การร่วมประเวณี
- ๒) ไม่พึงถือเอาสิ่งของที่เจวชของเขามาให้
- ๓) ไม่พึงทำลายชีวิตมนุษย์ในตกลงไป
- ๔) ไม่พึงผูกอาวคตกรรมนุสสรรมที่ไม่มีอยู่ในตน
- ๕) ไม่พึงมีความกำหนัดยินดีในการลูบ ถ้ำ จับ ทอง ปั้น เกลน

ของบุรุษผู้มีความกำหนัด

๖) หากธูมธูวาภิกษุณีรูปใดต้องอาบัติปาราชิก ต้องใจทลายตนเอง
หรือบอกแก่หมู่คณะ

๗) ไม่พึงประพฤติความภิกษุณีที่ถูกสงฆ์พร้อมเพรียงกันยกเสียแล้วตาม
ธรรมความวินัย ความสัตตสุสาน ๘) ไม่เชื่อเพื่อทำดีในอาบัติ ๘) ไม่ทำภิกษุณีที่มีสังวาส
เสมอกันเป็นสหาย

๘) ไม่พึงมีความกำหนัดยินดีกับการที่บุรุษผู้มีความกำหนัดจับมือก็
จับชายผากก็ ยืนควยก็ สุมทนต์ควยก็ ไปสู่ที่นัยหมายกันก็ ยินดีกับการที่บุรุษ
มาหาตามนัยก็ เขาไปสู่ที่นัยควยกันก็ หอตกกายเพื่อประโยชน์แก่บุรุษนั้น

เมื่อภิกษุณีที่พามาออกนิตยและอกรรมกิจเสร็จ ก็เป็นอันเสร็จสิ้นการอุปสมบท
ด้วย อัญญาจิกาอุปสัมปทา จากลำดับขั้นตอนต่าง ๆ ที่กล่าวมาจะเห็นได้ว่ามีความ

๑ กรรมการศาสนา, พระวินัยปิฎก มหาวิภังค์ อุปสมบทกรรม, ๒ : ๒๕๓.

๒ เรื่องเดียวกัน, หน้า ๒๕๔-๒๕๕.

ยุ่งยากซับซ้อนมากมาย หากมีใ้ช้ผู้ที่มีความตั้งใจอย่างแน่วแน่แล้ว ก็ยากที่จะเข้ามาสู่ความเป็นภิกษุณีได้

ง. เหตุอุปสัมปทา เป็นการอุปสมบทภิกษุณีอีกวิธีหนึ่ง มีวิธีการอย่างเกี่ยวข้องกับวิธีอุปัชฌายาอุปสัมปทาทุกอย่าง แต่ไม้อาจที่จะเดินทางไปขออุปสมบทในสำนักภิกษุณีได้ เนื่องจากมีภัยอันตรายอย่างใดอย่างหนึ่งแก่ตัวผู้ที่จะอุปสมบท คือภัยจากโจรผู้ร้าย หรือภัยอันเนื่องมาจากความเจ็บป่วย ไม่สามารถที่จะเดินทางไปโดยท้วตนเอง^๑ เพื่อให้กิจในการอุปสมบทสำเร็จลุล่วงไปด้วยก็สมความปรารถนาของผู้ที่ตั้งใจเข้ามาสู่พระธรรมวินัยนี้ พระพุทธเจ้าจึงทรงมีพระพุทธานุญาตให้สงฆ์แทนของเอกโคอุปสัมปณานำขึ้นไปสู่สำนักของภิกษุสงฆ์^๒ ตัวแทนซึ่งทำหน้าที่เป็นทูตในการอุปสมบทนี้จะต้องเป็นภิกษุณีผู้มีความฉลาดสามารถที่จะทักท้วงให้สำเร็จได้ เมื่อเดินทางไปถึงสำนักภิกษุสงฆ์แล้ว ทำความเคารพแจ้งเรื่องราวให้ทราบ และเมื่อสงฆ์พร้อมเพรียงกันแล้ว กล่าวแก่ภิกษุสงฆ์ ๓ ครั้ง ว่า "อิตฺตุนฺนามา อญฺญา อิตฺตุนฺนามาย อญฺญาย อุปฺสมฺปทาเปกฺขชา เอกโคอุปฺสมฺปณฺนา ภิกฺขุณีสงฺฆเ วีสุทฺธา สา เถนจิทฺเว อนฺตราเยน นาคจฺดติ อิตฺตุนฺนามา อญฺญา สงฺฆํ อุปฺสมฺปตฺถ ยาจติ อุตฺตุมฺปตฺถ ตํ อญฺญา สงฺฆโสม อญฺญมฺปิ อฺปาทาย"^๒ ความว่า : ข้าแต่พระคุณเจ้าทั้งหลาย นางชื่อ นี้ เป็นอุปสัมปทาเปกขชาของแม่เจ้าชื่อนี้ ไ้รับอุปสมบทแล้วโดยสงฆ์ส่วนเกี่ยว บริสุทธี แล้วในภิกษุณีสงฆ์ นางมาไม่ไ้ เพราะอันตรายบางอย่าง ข้าแต่พระคุณเจ้าทั้งหลาย นางชื่อนี้ขออุปสมบทต่อสงฆ์ สงฆ์ไปรคเอนตฺตยกนางฉินฺเดติ

ตอจากนั้นภิกษุณีมีความฉลาดสามารถ จะประกาศให้สงฆ์ทราบด้วยญัตติ จุกตถกรรมวาจาว่า

^๑ สภาแก้จพระมหาสมณะเจ้า กรมพระยาวชิรญาณวโรรส, วินัยมุข, ๓ : ๒๓๖.

^๒ สุยามภคฺตฺตสฺส เถปญฺจํ, วินัยปิฎก จฺดลวถกฺกสฺส ทฺทียเ ภวโลก, ๗ : ๓๒๘.

สุณาตุ เม ภนุเต สงฺโฆ อัย อิตฺถนฺนามา อิตฺถนฺนามาย อูปสมฺปทาเปกฺขา
 เอกโตอูปสมฺปนฺนา ภิกฺขุณีสงฺฆเ วิสุทฺธา สว เกนจิเทว ออนุทราเยน
 นาคจฺฉติ อิตฺถนฺนามา สงฺฆิ อูปสมฺปทํ ยาจติ อิตฺถนฺนามาย ปวตฺตติเนยา ฯ
 ยถิ สงฺฆสฺส ปตฺตกถลลํ สงฺโฆ อิตฺถนฺนามํ อูปสมฺปทาเทยฺย อิตฺถนฺนามาย
 ปวตฺตติเนยา ฯ เอสา อุตฺตํ ฯ สุณาตุ เม ภนุเต สงฺโฆ อัย อิตฺถนฺนามา
 อิตฺถนฺนามาย อูปสมฺปทาเปกฺขา เอกโตอูปสมฺปนฺนา ภิกฺขุณีสงฺฆเ วิสุทฺธา สว
 เกนจิเทว ออนุทราเยน นาคจฺฉติ อิตฺถนฺนามา สงฺฆิ อูปสมฺปทํ ยาจติ อิตฺถนฺนา-
 มาย ปวตฺตติเนยา ฯ สงฺโฆ อิตฺถนฺนามํ อูปสมฺปทาเทติ อิตฺถนฺนามาย ปวตฺตติเนยา ฯ
 ยสฺสสายลุมโกต ชมฺมตี อิตฺถนฺนามาย อูปสมฺปทา อิตฺถนฺนามาย ปวตฺตติเนยา โส
 อุตฺตํ ยสฺส นกฺขมฺมตี โส ภาเสยฺย ฯ พุทฺธิยฺมฺมตี เอตมฺมตฺถํ วทามิ...ตฺติยฺมฺมตี
 เอตมฺมตฺถํ วทามิ...อูปสมฺปนฺนา สงฺฆเณ อิตฺถนฺนามา อิตฺถนฺนามาย ปวตฺตติเนยา ฯ
 ชมฺมตี สงฺฆสฺส คฺคฺคฺมา อุตฺตํ ฯ เอวเมตํ ชารณามิ*

ความว่า : ข้าแต่ท่านผู้เจริญ ขอสงฆ์จงฟังข้าพเจ้า นางนี้ชื่ออย่างนี้ เป็น
 อูปสัมปทาเปกษาของแม่เจ้าชื่อนี้ ใ้รับการอุปสมบทแล้วโดยสงฆ์ส่วนเดียว เป็นผู้
 บริสุทธิแล้วในภิกษุณีสงฆ์นางมาไม่ได้เพราะอันตรายบางอย่าง นางชื่อนี้มีแม่เจ้า
 ชื่อนี้เป็นปวัตตินีขออุปสมบทต่อสงฆ์ หากสงฆ์มีความพร้อมเพรียงจงให้การอุปสมบท
 นางชื่อนี้มีแม่เจ้าชื่อนี้เป็นปวัตตินี นี่เป็นวาจาที่ประกาศให้สงฆ์ทราบ ข้าแต่ท่านผู้เจริญ
 ขอสงฆ์จงฟังข้าพเจ้า นางนี้ชื่ออย่างนี้ เป็นอูปสัมปทาเปกษาของแม่เจ้าชื่อนี้ ใ้รับ
 การอุปสมบทแล้วโดยสงฆ์ส่วนเดียว เป็นผู้บริสุทธิแล้วในภิกษุณีสงฆ์ นางมาไม่ได้
 เพราะอันตรายบางอย่าง นางชื่อนี้มีแม่เจ้าชื่อนี้เป็นปวัตตินีขออุปสมบทต่อสงฆ์ สงฆ์
 ให้การอุปสมบทนางชื่อนี้มีแม่เจ้าชื่อนี้เป็นปวัตตินี พระคุณเจ้ารูปใดเห็นชอบกับการ
 อุปสมบทนางชื่อนี้มีแม่เจ้าชื่อนี้เป็นปวัตตินี จงนิ่ง พระคุณเจ้ารูปใดไม่เห็นชอบ จงพูด
 แม่ครั้งที่สองข้าพเจ้าก็กล่าวอย่างนี้...แม่ครั้งที่สามข้าพเจ้าก็กล่าวอย่างนี้...สงฆ์

* เรื่องเดียวกัน.

ได้ให้การอุปสมบทนางชื่อนี้แม่เจ้าชื่อนี้เป็นปวัตติกิแล้ว เพราะสงฆ์เห็นชอบจึงมี
ข้าพเจ้าจะจำความนี้ไว้อย่างนี้

ต่อจากนั้นจึงวัดเงาแตก บอกฤดูกาล บอกส่วนแห่งวัน แล้วส่งภิกษุผู้เป็น
ทูตมานั้นให้เดินทางกลับไปบอกนิตย ๓ และอภินิหารกิจ ๘ ประการแก่ภิกษุผู้ที่ได้รับ
การอุปสมบทใหม่ จึงเป็นการเสร็จสิ้นการอุปสมบทด้วยวิธีใช้ทูต

สำหรับมูลเหตุที่พระพุทธเจ้าทรงมีพระพุทธานุญาตให้มี การอุปสมบทด้วย
วิธีใช้ทูต ก็เพราะในครั้งพุทธกาลมีหญิงแพศยาคนหนึ่งชื่ออชกาลิ ได้มาขในสำนัก
ของภิกษุสงฆ์ แล้วและปรารถนาที่จะเดินทางไปอุปสมบทในสำนักของภิกษุสงฆ์ที่มี
พระพุทธเจ้าเป็นประธาน ซึ่งขณะนั้นประทับอยู่ ณ พระเชตุวันมหาวิหาร เมืองสาวัตถี
เมื่อข่าวการ เดินทางของนางอชกาลิรู้ไปถึงนัก เลงในแคว้นนั้น จึงไปแอบซุ่มรอคอยอยู่
ระหว่างทางที่นางจะผ่านเพื่อทำอันตราย นางอชกาลิได้ทราบข่าวนี้จึงไม่กล้าเดิน
ทางไป แต่ได้ส่งภิกษุผู้เป็นทูตไปทูลถามเรื่อง การอุปสมบทของคนต่อพระพุทธเจ้า
พระองค์ทรงเห็นความจำเป็นจึงทรงอนุญาตให้ทูตที่ไม่อาจเดินทางไปอุปสมบทในสำนัก
ของภิกษุสงฆ์ ส่งทูตไปแทนได้

ปรมาภิกษุณีในพระพุทธานุญาต

สตรีคนแรกที่ถูกอุปสมบทเป็นภิกษุณีในพระพุทธานุญาต คือ พระนางปชามคิ
โกตมี ผู้เป็นพระมาตุจฉาของพระพุทธเจ้า ซึ่งได้ให้การอุปการะเลี้ยงดูเจ้าชาย
สิทธัตถะหลังจากที่พระนางสิริมหามายาสวรรคตแล้ว กาลต่อมาเมื่อเจ้าชายสิทธัตถะ
เสด็จออกผนวชและได้ตรัสรู้เป็นพระสัมมาสัมพุทธเจ้าแล้ว อีกห้าพรรษาต่อมาได้เสด็จ
มาสู่กรุงกบิลพัสดุ์ตามคำทูลเชิญของพระพุทธรบิกษา^๒ ทำให้พระประยูรญาติหลายพระองค์

^๑กรมการศาสนา, พระวินัยปิฎก จุลวรรค ภิกษุณีขันธกะ, ๑๑ : ๒๓๕-๒๓๖.

^๒สมเด็จพระมหาสมณเจ้า กรมพระปรมานุชิตชิโนรส, ปรมาสมโพธิกถา, หน้า ๒๕๑.

ออกบวชตาม ต่อมาไม่นานนัก พระเจ้าสุทโธทนะก็เข้าสู่นิพพาน พระนางปชาบดี
 โดดมมีทรงเศร้าโศกเสียพระทัยเป็นอันมาก เพราะการสูญเสียพระราชสวามีก็
 เหมือนกับการสูญเสียทุกสิ่งทุกอย่าง ประกอบกับพระชนมชีพของพระนางก็เข้าสู่ปัจฉิม
 วัย จึงทรงมองไม่เห็นที่สิ่งใดในโลกของชีวิต นอกจากพระพุทธรศาสนา ด้วยการบวช
 ชาติพระองค์ในพระธรรมวินัยนี้เช่นเดียวกับบุรุษ แต่ภิกษุที่ยังไม่เคยมีสตรีบวชใน
 พระพุทธรศาสนา พระนางจึงไปเฝ้าพระพุทธเจ้าที่ประทับอยู่ ณ นีโครธารามใน
 กรุงกบิลพัสดุ์ พร้อมด้วยสาวกยามีทั้งหลาย เพื่อขอร้องอุปสมบท แต่ไม่ได้รับพระพุทธา-
 ญาทในขณะนั้น ต่อมาก้วยกำลังศรัทธาอันแรงกล้าประกอบกับความวิริยะอุตสาหะ
 ที่สูงส่ง พร้อมด้วยแรงสนับสนุนอนุเคราะห์จากพระอานนท์ จึงทำให้ความปรารถนา
 ของพระนางบรรลุถึงความสำเร็จโดยได้รับพระพุทธานุญาตให้อุปสมบทเป็นภิกษุณีองค์
 แรกในพระพุทธรศาสนาด้วยวิธีรับกรรม ๘ ประการ ดังกล่าวมาแล้ว

เพราะฉะนั้น พระนางปชาบดีโดดมจึงนับได้ว่ามีบทบาทอย่างสำคัญใน
 พระพุทธรศาสนา เพราะเป็นผู้บุกเบิกให้สตรีได้มีโอกาสอุปสมบทในพระธรรมวินัย
 เป็นผู้ช่วยให้สตรีมีสิทธิบริบูรณ์ในทางศาสนา นอกจากนี้ยังแสดงให้เห็นถึงความ
 สำเร็จของพระพุทธเจ้าในการเผยแผ่พระพุทธรศาสนาหลังจากที่ตรัสรู้แล้วเพียง
 ๕ ปี^๑ เพราะการเกิดภิกษุณีทำให้องค์ประกอบ คือ พุทธบริษัทสี่มีครบบริบูรณ์ เป็น
 กำลังสำคัญอย่างยิ่งในการธำรงไว้ซึ่งพระพุทธรศาสนา สมดังพุทธปณิธานที่ทรงตั้งไว้
 ก่อนแล้วขณะที่ประทับอยู่ไครมไม้อชปาลนีโครธ เพื่อทรงพักผ่อนพระอิริยาบถหลังการ
 ตรัสรู้แล้วใหม่ ๆ ว่า จะไม่เสด็จดับขันธปรินิพพานตรวาทเท่าที่บริษัททั้งสี่ คือ ภิกษุ

^๑พระศาสนาโสภณ (สุวฑฺฒโน), พรรษาของพระพุทธเจ้า. พิมพ์ครั้งที่
 ๒. (พระนคร : โรงพิมพ์มหาจุฬาราชวิทยาลัย, ๒๕๑๖), ๑ : ๒๒๔-๒๒๕.

ภิกษุณี อุบาสก และอุบาสิกา ยังไม่ฉลาดอาจแสดงธรรมง่าย ๆ ปรึบปรึบวาทโดยสทธรรม และพรหมจรรย์ยังไม่ประกาศแพร่หลายบริบูรณ์ด้วยก็ สำเร็จประโยชน์แก่ประชาชน เป็นอันมาก^๑

ปชาบดีโคตมีภิกษุณีพร้อมทั้งบริวาร เมื่อได้รับพระพุทธานุญาตให้อุปสมบท สมความปรารถนาแล้วต่างก็มีความปลื้มปิติยินดี และตั้งใจประพฤติปฏิบัติบำเพ็ญสมณธรรมเพื่อความรู้งามแห่งตลอดอันเป็นจุดหมายปลายทางที่สูงสุดในพระพุทธศาสนา วันหนึ่งนางเข้าไปเฝ้าพระพุทธเจ้ากราบทูลขอให้ทรงแสดงธรรมเพื่อนำไปเป็นแนวทางในการประพฤติปฏิบัติ พระพุทธองค์จึงทรงแสดงพระธรรมเทศนาว่า

ธรรมเหล่าใดเป็นไปเพื่อความก้ำกั้นข้อมใจ เป็นไปเพื่อความประกอบอยู่กับทุกข์ เป็นไปเพื่อสิ่งสมุกองกิเลส เป็นไปเพื่อความอยากใหญ่ เป็นไปเพื่อความไม่สันโดษ ยินดีด้วยของที่มีอยู่ เป็นไปเพื่อความคลุกคลีด้วยหมู่คณะ เป็นไปเพื่อความเกียจคร้าน เป็นไปเพื่อความเลียงยาก ฟังทราบบว่า นั้นมีชื่อธรรม วิชวินัยมีชื่อสัตตสุสานัน อันเป็นคำสอนของพระศาสดา ส่วนธรรมเหล่าใด เป็นไปเพื่อความสิ้นความก้ำกั้นข้อมใจ เป็นไปเพื่อความไม่ประกอบอยู่กับทุกข์ เป็นไปเพื่อความไม่ระทมกองกิเลส เป็นไปเพื่อความปรารถนาถ้อย เป็นไปเพื่อความสันโดษยินดีด้วยของที่มีอยู่ เป็นไปเพื่อความหลีกออกจากหมู่ สงบสงัด เป็นไปเพื่อความปรารถนาคความเพียร เป็นไปเพื่อความเลียงง่าย ก็ฟังทราบบว่า นี้เป็นธรรมเป็นวินัย เป็นสัตตสุสานัน^๒

ปชาบดีโคตมีภิกษุณีไกรสรราช ไปตามกระแสพระธรรมเทศนา ค้อมมาไต่บรรดูเป็นพระอรหันต์ เพราะเหตุที่นางเป็นภิกษุณีองค์แรกในพระพุทธศาสนา จึงได้รับการสรรเสริญ

^๑สมเด็จพระสังฆราช (บุสสุทฺธ) , ประชุมสมโพธิ ธรรมสมบัติ . พิมพ์ครั้งที่ ๑๗ . (พระนคร : โรงพิมพ์มหาจุฬาราชวิทยาลัย , ๒๕๑๖) , ๑ : ๖๖-๖๗ .

^๒พระศาสนโสภณ (สุวฑฺฒโน) , ๘๕ พรรษาของพระพุทธเจ้า , ๑ : ๒๒๘-๒๒๙ .

ยกย่องจากพระพุทธเจ้าว่าเป็นผู้เกิดกว่าภิกษุทั้งหลายในทางรัตัญญู^๑ ก็เป็นผู้ที่
รู้เรื่องราวต่าง ๆ เกี่ยวกับภิกษุณีอย่างใกล้ชิดไม่มีใครเสมอเหมือน นางเป็นที่
เคารพนับถือของบรรดาภิกษุณีทั้งหลายตลอดจนบริษัทธิอื่น ๆ และได้เข้าสู่นิพพานก่อน
พระพุทธเจ้า รวมแล้วนางมีอายุยืนนานถึง ๑๒๐ ปี^๒

สิกขาบทที่สำคัญของภิกษุณี

สังคมาบรรพชิตของพระพุทธศาสนา ก็เหมือนกับสังคมาอื่น ๆ คือในระยะเริ่ม
แรกก็เป็นแต่เพียงกลุ่มสังคมาย่อย ๆ กลุ่มหนึ่ง ต่อมาเมื่อมีสมาชิกเพิ่มมากขึ้น จึงทำ
ให้สังคมาเจริญเติบโตขยายตัวจนกลายเป็นสังคมาขนาดใหญ่ และมีลักษณะซับซ้อนมาก
ขึ้นเป็นลำดับ จึงจำเป็นต้องมีระเบียบข้อบังคับหรือกฎหมายเพื่อควบคุมสมาชิกใน
สังคมาให้เป็นระเบียบเรียบร้อย กฎหมายดังกล่าวในทางบรรพชิตเรียกว่า "พระวินัย"
หมายถึงข้อห้าม ซึ่งแบ่งออกเป็นข้อ ๆ หรือมาตราเรียกว่า "สิกขาบท" แต่การ
บัญญัติสิกขาบทนั้นพระพุทธเจ้ามีได้ทรงบัญญัติไว้ล่วงหน้าก่อนการประกาศศาสนา แม้
แต่ในเวลาต่อมา มีจำนวนภิกษุสงฆ์เพิ่มมากขึ้น ก็ยังมีได้ทรงบัญญัติ และแม้แต่พระสารี-
บุตรอัถรรสาวกกราบทูลวิงวอนให้ทรงบัญญัติสิกขาบทพร้อมทั้งแสดงพระปาฏิโมกข์แก่
พุทธสาวก เพื่อความยั่งยืนของพระพุทธศาสนา ขณะที่พระพุทธเจ้าประทับอยู่ใต้ร่ม
ไม้สะเวลาในเขตเมืองเวรัญชาพร้อมกับพระภิกษุสงฆ์ ๕๐๐ รูป พระองค์ก็ยังทรงปฏิ-
เสธ โลกีย์ว่า จะทรงบัญญัติสิกขาบทและแสดงพระปาฏิโมกข์แก่พุทธสาวกต่อเมื่อเกิด
เหตุเป็นที่ตั้งแห่งความเกรงกลัวในพระพุทธศาสนา และจำนวนภิกษุสงฆ์มีมากยิ่งขึ้น

^๑กรมการศาสนา, พระสุตตันตปิฎก อังคุดตตนิคาย เอกนิบาต (พระนคร :
โรงพิมพ์การศาสนา, ๒๕๐๐), ๑๘ : ๘๓.

^๒กรมการศาสนา, พระสุตตันตปิฎก ขุททกนิกาย อปทาน, ๔๑ : ๓๕๐.

กว่านี้

ก. มูลเหตุที่ต้องมีพระวินัย พระวินัยจะมีความจำเป็นก็ต่อเมื่อมีการประพฤติก่อกรรมเสีย อันเป็นทางที่ทำความมีวิหิงสาให้เกิดขึ้นแก่พระพุทธศาสนา อีกประการหนึ่งเมื่อพระพุทธเจ้าประกาศศาสนาออกไปอย่างกว้างขวางมีผู้เข้ามาอุปสมบทในพระธรรมวินัยเป็นจำนวนมาก และกระจัดกระจายอยู่ในที่ที่ห่างไกลกัน ทำให้เกิดความเลื่อมล้ำในทางความประพฤติ ทั้งนี้เนื่องจากผู้ที่มาวชต่างมาจากถิ่นฐานสถานะความเป็นอยู่ไม่เหมือนกัน ตลอดจนอุปนิสัยใจคออันเป็นสันดานเดิมของแต่ละบุคคลก็แตกต่างกัน เหตุผลที่ได้รับจากการประพฤติปฏิบัติก็ไม่เท่าเทียมกัน เมื่อมาอยู่รวมกันเป็นหมู่เป็นคณะในสภาพของสังฆมเถียวกัน จึงมีปัญหาในการปกครอง เพราะฉะนั้นสิ่งที่จะเป็นเครื่องหล่อหลอมควบคุมกันทั้งหลายให้อยู่ร่วมกันเป็นปกติสุขก็คือพระวินัยหรือกฎหมาย ซึ่งเป็นเสมือนกรอบคอยระงับกั้นมิให้แต่ละคนประพฤติดอกนอกคูดอกทาง อันจะเป็นผลเสียหายนแก่ส่วนรวม ดังเหตุผลที่พระพุทธเจ้าอ้างถึงความจำเป็นที่ต้องมีพระวินัยสำหรับบรรพชิตว่า

เพื่อความรักษาดีของสงฆ์ เพื่อความสำราญแห่งสงฆ์ เพื่อชมมุกตลลยูเกื้อยาก
 เพื่อการอยู่สำราญของภิกษุผู้มีศีลเป็นที่รัก เพื่อป้องกันอาสวะที่จะบังเกิดใน
 ปัจจุบัน เพื่อป้องกันอาสวะอันจะบังเกิดในอนาคต เพื่อความเลื่อมใสของ
 มุมชนที่ยังไม่เลื่อมใส เพื่อความเลื่อมใสยิ่งขึ้นของชนผู้เลื่อมใสอยู่แล้ว
 เพื่อความตั้งมั่นแห่งพระสังฆธรรมและ เพื่อถือตามพระวินัย^๒

ข. โทษของการละเมิดพระวินัย การที่บรรพชิตต้องโทษเพราะละเมิดพระพุทธานุญาตเรียกว่า "อาบัติ" กล่าวคือในระยะเริ่มแรกหากมีผู้ประพฤติก่อกรรมในสิ่งที่

^๑กรมการศาสนา, พระวินัยปิฎก มหาวิภังค์, ๑ : ๑๗.

^๒เรื่องเดียวกัน, หน้า ๘๓.

ไม่สมควรแก่ความเป็นสมณะ เป็นเหตุให้ประชาชนวิพากษ์วิจารณ์กล่าวตำหนิติเตียน
เมื่อพระศุภราชเจ้าทรงทราบแล้ว จะทรงไต่ถามเรื่องราวจนโลกความจริงในท่าม
กลางสงฆ์ หากทรงเห็นว่าไม่สมควรแก่สมณวิสัยก็จะทรงติเตียนและบัญญัติสิกขาบท
ห้ามการประพฤติเช่นนั้นอีกต่อไป โดยปรับโทษแก่ผู้ล่วงละเมิด โทษในทางพระ
วินัยนั้นมี ๓ สถาน คือ โทษสถานหนัก โทษสถานกลาง และโทษสถานเบา กล่าว
คือ โทษสถานกลาง จัดว่าเป็นโทษที่หนักแต่ไม่ถึงกับพ้นสภาพจากความเป็นสมณะ
เมื่อต้องแล้วจะถูกไล่ออกจากหมู่คณะ แต่พอมิทางที่จะหนักนักได้ด้วยการกระทำอย่าง
ใดอย่างหนึ่ง ในทางพระวินัยเรียกว่าการประทุษณมานัต และโทษสถานเบา กล่าว
คือ เป็นความผิดประเภทเล็กน้อยไม่ถึงกับต้องประทุษณมานัต เป็นแต่เพียงสารภาพ
แก่เพื่อนสหธรรมิกก็พ้นโทษได้

ก. สิกขาบทที่มีโทษสถานหนัก สิกขาบทที่มีโทษสถานหนักสำหรับภิกษุณี
เรียกว่า ปาราชิก มีทั้งหมด ๔ สิกขาบท คือ

๑. เสพเมถุน คือ การร่วมสังวาสประเวณีเช่นฆราวาส^๑ แต่มีข้อ
ยกเว้นไม่เป็นอาบัติสำหรับผู้ที่อยู่ในสภาพต่อไปก็ คือ ไม่รู้ตัว ถูกข่มขืน บ้าคลั่งไม่ได้
สติสัมปชัญญะ กระทบกระสายเพราะเวทนาอันแรงกล้าจนไม่ได้สติ และผู้ที่เปิ่นตน
แห่งพระราชบัญญัติ^๒

๒. ถือเอาสิ่งของที่เจ้าของเขามีได้ให้^๓ แต่ไม่มีโทษสำหรับผู้
ถือเอาโดยสำคัญว่าเป็นของตน ถือเอาด้วยวิสาสะ ถือเอาด้วยการขอมืม ทรัพย์สินที่

^๑มหามกุฏราชวิทยาลัย, ภิกขุปาฎิโมกข์ปาฐิ. พิมพ์ครั้งที่ ๒. (พระนคร:
โรงพิมพ์มหามกุฏราชวิทยาลัย, ๒๕๐๕), หน้า ๑๒.

^๒สมเด็จพระมหาสมณะเจ้า กรมพระยาวชิรญาณวโรรส, วินัยมุข, ๓ : ๓๑.

^๓มหามกุฏราชวิทยาลัย, ภิกขุปาฎิโมกข์ปาฐิ, หน้า ๑๒.

ปรารถนาเห็น ถือเอาโดยคิดว่า เป็นของมังสุกุล ถือเอาพระวิกลจริต และผู้ที่เป็น
คนแห่งบัญญัติ^๑

๓. ข้ามบุรุษหรือแสวงหาอาชญาให้แก่ผู้ที่กำลังจะฆ่าตนเอง หรือพรรณนา
คุณแห่งความตาย หรือชักชวนให้ตาย^๒ แต่ไม่มีโทษสำหรับผู้ที่ไม่ตั้งใจ ไม่รู้ ไม่
ประสงค์จะให้ตาย วิกลจริตจิตฟุ้งซ่าน กระสับกระส่ายเพราะเวทนาอันแรงกล้า
และผู้ที่เป็นคนแห่งบัญญัติ^๓

๔. พுகอวดคุณวิเศษธรรม ก่อกรรมชั้นสูงที่ไม่มีจริงในตน^๔ ไม่มีโทษ
สำหรับผู้ที่สำคัญว่าตนเองได้บรรพ ผู้ไม่ประสงค์จะพุกอวด วิกลจริต จิตฟุ้งซ่าน
กระสับกระส่ายเพราะเวทนาอันแรงกล้า และผู้เป็นคนแห่งบัญญัติ^๕

๕. ภิกษุณีใดมีความกำหนัดยินดีในการดูบล่า จับ ถอง หรือบีบ เกล็น
ของบุรุษผู้มีความกำหนัด ถึงแก่รากขวัญลงไป เหนือเข่าขึ้นมา เป็นปาราชิก^๖ ไม่เป็น
อาบัติแก่ผู้มีใจมีความตั้งใจ เมล็ด ไม่รู้ตัว ไม่มีความยินดี วิกลจริต จิตฟุ้งซ่านกระสับ
กระส่ายเพราะเวทนาอันแรงกล้า และผู้เป็นคนแห่งบัญญัติ^๗

^๑กรมการศาสนา, พระวินัยปิฎก มหาวิภังค์, ๑ : ๔๑๗.

^๒มหาหมคฤราชวิทยาลัย, ภิกขุปาฎีโมคฺขปาถิ, หน้า ๑๓.

^๓กรมการศาสนา, พระวินัยปิฎก มหาวิภังค์, ๑ : ๔๕๕.

^๔มหาหมคฤราชวิทยาลัย, ภิกขุปาฎีโมคฺขปาถิ, หน้า ๑๔.

^๕กรมการศาสนา, พระวินัยปิฎก มหาวิภังค์, ๑ : ๖๕๒.

^๖กรมการศาสนา, พระวินัยปิฎก ภิกขุณีวิภังค์, ๕ : ๖.

^๗เรื่องเดียวกัน. หน้า ๑๑.

๖. ภิกษุณีโคธูอยู่ว่า มีภิกษุณีดวงอาทิตย์ปาราชิก ไม่โจทด้วยตนเอง และไม่บอกแก่หมู่คณะ ในเวลาที่ภิกษุณีนั้นยังดำรงเพศอยู่ก็ เคลื่อนไปแลวกู้ก็ ถูกนุสาสนะแลวกู้ก็ ไปเขาพวกเคี้ยวรีดีย์เสียก็ ภายหลังนางจึงบอกอย่างนี้ว่า แม่เจ้าขา เมื่อก่อนข้าพเจ้ารู้จักภิกษุณีรูปนั้นก็คิดว่านางเป็นพี่หญิง น้องหญิง มีความประพฤติเขมณี และมีความประพฤติเขมณี แต่ข้าพเจ้าไม่กล้าหาความตนเอง ไม่บอกแก่หมู่คณะ ภิกษุณีรูปนั้นเป็นปาราชิก^๑

ยกเว้นไม่เป็นอาบัติสำหรับผู้นับถือเรื่องคิงควาแถมอุ่น เพราะเกรงจะเกิดความบาดหมาง หรือครุฑทะเลาะวิวาทจะมีขึ้นในหมู่สงฆ์ ไม่บอกถวายเขาโจวสงฆ์จะแตกแยกหรือเกิดความวิวาทวุ่นวาย ไม่บอกเพราะว่าภิกษุณีที่ละเมิดสิกขาบทนั้นเป็นคนร้ายกาจ จักทำอันตรายแก่ชีวิตหรือพรหมจรรย์ ไม่พบภิกษุณีอื่นที่ควรระบอ ไม่บอก เพราะคิดว่าการกระทำของภิกษุณีรูปนั้นจักปรากฏขึ้นเอง ผู้วิกลจริต และผู้เป็นคนแห่งบัญญัติ^๒

๗. ภิกษุณีรูปโค ปฏิบัติความภิกษุผู้ถูกสงฆ์พร้อมเพรียงกันยกเสียตามธรรม ความวินัย ตามสัตตสุสาน ผู้ไม่เชื่อเพื่อไม่ทำที่อาบัติ มีโทษภิกษุผู้มีสังฆวาสน่วมอกันให้เป็นสหาย ภิกษุณีรูปนั้นอันภิกษุณีทั้งหลายวาทกล่าวอย่างนี้ว่า แม่เจ้า ภิกษุณีรูปนั้นแล ถูกสงฆ์พร้อมเพรียงกันยกเสียแล้วตามธรรม ตามวินัย ตามสัตตสุสาน ผู้ไม่เชื่อเพื่อไม่ทำที่อาบัติ ไม่ทำภิกษุผู้มีสังฆวาสน่วมอกันให้เป็นสหาย ขอแม่เจ้าอย่าโคประพฤติกามภิกษุรูปนั้นเลย ภิกษุณีรูปนั้นทั้ง ๆ ที่พวกภิกษุณีทั้งหลายวาทกล่าวอยู่อย่างนี้ ยังยกของภิกษุณีนั้นอยู่ ภิกษุณีนั้นจะถูกภิกษุณีทั้งหลายสวดสมณูภาส ๓ ครั้ง เพื่อให้สละการทำเช่นนั้นเสียหากเธอเลิกการกระทำนั้นขณะที่ภิกษุณีสงฆ์สวดสมณูภาสไม่ครบ ๓ ครั้ง การเลิกกระทำใดเช่นนั้นเป็นการดี หากเธอไม่ยอมเลิกเป็นปาราชิก^๓ ไม่เป็นอาบัติสำหรับภิกษุณีผู้ไม่ถูกสงฆ์สวดสมณูภาส ยอมเลิกการกระทำนั้นเสียขณะที่สงฆ์สวด ผู้วิกลจริต และผู้เป็นคนแห่งบัญญัติ^๔

^๑ เรื่องเดียวกัน, หน้า ๑๔.

^๒ เรื่องเดียวกัน, หน้า ๑๖.

^๓ เรื่องเดียวกัน, หน้า ๑๘.

^๔ เรื่องเดียวกัน, หน้า ๒๓.

๔. ภิกษุณีรูปโค มีความกำหนัดยินดีในการที่บุรุษผู้มีความกำหนัดจับมือ
 กัดก็ จับชายนางตั้งสาวกิดก็ ยืนควยก็ กัด สนทนากวบบกิดก็ ไปสู่ที่นัดหมายกับกิดก็ ยืนกิด
 กัดบุรุษมาหาตามนัดกิดก็ เขาไปสู่ที่สูงที่ยังควยกับกิดก็ ทอถวายเพื่อประโยชน์
 แก่บุรุษนั้นโดยประสูติจะเสพอสังกรรมกิดก็ ภิกษุณีผู้เป็นปารวชิก^๑ ไม่เป็น
 อุบัติสำหรับภิกษุณีผู้ไม่มีความตั้งใจ เสดสสติ โนรูตัว โมนินธุ วิกุลจวิต มีจิต
 พุ่งชาน กระสับกระส่ายเพราะเวทนาอันแรงกล้า และผู้เป็นตนแห่งบัญญัติ^๒

ภิกษุณีผู้ล่วงละเมิดสิกขาบททั้ง ๘ ดังกล่าวมาแล้ว เพียงสิกขาบทใดสิกขา
 บทหนึ่ง ถือว่าเป็นผู้ต้องอาบัติปารวชิก ซึ่งเป็นโทษสูงสุดทางพระวินัย จะหมดสภาพ
 จากความเป็นภิกษุณีในทันทีทันใด ไม่อาจจะอยู่รวมและทำสังกรรมกับภิกษุณีสงฆ์อีก
 ต่อไป นอกจากนี้ยังมีโอกาสกลับเข้ามาอุปสมบทใหม่อีกจนตลอดชีวิต เพราะถือ
 ว่าเป็นผู้มีความประพฤติกเลียดอย่างร้ายแรง มีสภาพเหมือนผู้ที่ตายไปแล้วในเพศ
 บรรพชิต บุคคลผู้ต้องอาบัติปารวชิกมีพระพุทธรูปเจ้าทรงเปรียบเทียบเหมือนคนที่ระ
 ชากบ้าง ใบไม้ที่หล่นจากต้นแล้วบ้าง เหมือนเกลือที่แตกแยกออกเป็นซีกแล้วบ้าง
 เหมือนแก่นตาลขอกกวนบ้าง^๓ โทษดังกล่าวถ้าเปรียบเทียบกับทางกฎหมายของบ้าน
 เมืองก็ไฉนแก่โทษขึ้นประหารชีวิต เพราะความผิดอย่างร้ายแรงซึ่งไม่อาจให้อภัยได้

๕. สิกขาบทที่มีโทษสถานกลาง สิกขาบทประเภทนี้หากภิกษุณีผู้ล่วงละเมิด
 มีโทษไม่ถึงกับต้องหมดสภาพจากความเป็นสมณะ แต่เป็นโทษหนักรองลงมาจากปารว-
 ชิกเรียกว่าอาบัติสังฆาติเสส ผู้ที่ต้องอาบัตินี้จะถูกขับออกจากหมู่คณะ ไม่มีสิทธิ์ในการ
 ร่วมสังกรรมทั้งปวง เป็นที่รังเกียจของผู้ที่ถือสมณาวจร จะพ้นโทษได้ก็ด้วยการ

^๑ เรื่องเดียวกัน, หน้า ๒๕.
^๒ เรื่องเดียวกัน, หน้า ๒๘.
^๓ เรื่องเดียวกัน, หน้า ๒๖.

ปฏิบัติตามพระวินัยบัญญัติ เรียกว่าการประพฤติมานัต สิกขาบทประเภทนี้สำหรับภิกษุณี มีรวมทั้งหมด ๑๗ สิกขาบท คือ

๑. ภิกษุณีใดชอบกล่าวหาเรื่องกับภิกษุหมกั มุตรลอุทปถิ ทาสลอุทปถิ กรรมกร โดยที่สุกแม่สมณะปริพาชก ภิกษุณีนั้นต้องกรรมคือสังฆาติเสสชื่อ นิสสารณียะ มีอันต้องอาบัติขณะแรกทำ^๑ ไม่เป็นอาบัติสำหรับภิกษุณีผู้ถูกเกาะตัว ผู้ขออารักขา ผู้บอกไม่เจาะจงตัว วิกลจริต และผู้เป็นตนแห่งบัญญัติ^๒

๒. อนึ่ง ภิกษุณีใด รู้ว่าหญิงเป็นโจร ผู้ปรากฏเป็นนักโทษประหาร ไม่บอกกล่าวแก่พระราชา หมู ลณะ นายหมวด หรือนายกองรับโทษ เว้นแต่มาฆมาแล้ว ภิกษุณีนั้นต้องกรรมคือสังฆาติเสสชื่อ นิสสารณียะ มีอันต้องอาบัติขณะแรกทำ^๓ ไม่เป็นอาบัติสำหรับภิกษุณีผู้ไม่รู้รับโทษ ขออนุญาตแล้วรับโทษ มาในฝ่ายอื่น แล้วรับโทษอยู่ในสำนัก วิกลจริตและผู้เป็นตนแห่งบัญญัติ^๔

๓. อนึ่ง ภิกษุณีใด ผู้เคียวไปสู่ระแวกบ้านกัถิ ผังแม่ น้ำกัถิ อยู่ปราศจากพวกในเวลาทำกัถิ ปลัดตัวไปจากณะกัถิ ภิกษุณีนั้นต้องกรรมคือสังฆาติเสสชื่อ นิสสารณียะ มีอันต้องอาบัติขณะแรกทำ^๕ ไม่เป็นอาบัติสำหรับภิกษุณีผู้มีเพื่อนภิกษุณี ตามไปทวย สีกเสียดแล้ว ตายแล้ว หรือหนีไปเข้ากับพวกเด็กรถีย์ ภิกษุณีผู้มีอันตราย วิกลจริต และผู้เป็นตนแห่งบัญญัติ^๖

^๑ เรื่องเดียวกัน, หน้า ๓๒.
^๒ เรื่องเดียวกัน, หน้า ๓๓.
^๓ เรื่องเดียวกัน, หน้า ๓๖.
^๔ เรื่องเดียวกัน, หน้า ๓๘.
^๕ เรื่องเดียวกัน, หน้า ๔๗.
^๖ เรื่องเดียวกัน, หน้า ๔๘.

๔. อนึ่ง ภิกษุณีใด ไม่บอกกล่าวการกสงฆ์ ไม่รู้ฉันทะของคณะ เรียก ภิกษุณีผู้ถูกสงฆ์พร้อมเพรียงกันยกเสียแล้วจากหมู่ตามธรรม ตามวินัย อันเป็นสำคัญ-
สาสน์แล้วให้เขาหมู่ ภิกษุณีแม่นี้ต้องธรรมคือสังฆาติเสสชื่อนิสสารณียะ มีอันต้องอาบัติ
ในขณะแรกทำ^๑ ไม่เป็นอาบัติสำหรับภิกษุณีผู้บอกกล่าวการกสงฆ์แล้ว เรียกเขาหมู่
ไม่รู้ฉันทะของคณะแล้วเรียกเขาหมู่ เรียกภิกษุณีผู้ประพฤติชอบแล้วเขาหมู่ เรียกเขา
หมู่เมื่อไม่มีการกสงฆ์ ภิกษุณีผู้วิกลจริต และผู้เป็นแทนแห่งภิกษุณี^๒

๕. อนึ่ง ภิกษุณีใด มีความพึงพอใจ รับของเคี้ยวกัถิ ของฉันทกัถิ ด้วยมือ
ของตนเองจากมือของบุรุษบุคคลผู้มีความพึงพอใจ แล้วเคี้ยวกัถิ ฉันทกัถิ ภิกษุณีแม่นี้
ต้องธรรมคือสังฆาติเสสชื่อนิสสารณียะ มีอันต้องอาบัติในขณะแรกทำ^๓ ไม่เป็นอาบัติ
สำหรับภิกษุณีผู้ซึ่งทั้งสองฝ่ายไม่มีความพึงพอใจ ผู้รู้ชื่อว่าเขาไม่มีความพึงพอใจจึงรับ
ประเคน ผู้วิกลจริตและผู้เป็นแทนแห่งภิกษุณี^๔

๖. อนึ่ง ภิกษุณีใด กล่าวอย่างนี้ว่า แม่เจ้าชา บุรุษบุคคลนั้นมีความพึง
พอใจก็ตาม ไม่มีความพึงพอใจก็ตาม จักทำอะไรแก่แม่เจ้าใดเพราะแม่เจ้าไม่มี
ความพึงพอใจนิมนต์ฉันเกิดเจ้าคะ บุรุษคนนั้นจักถวายของสิ่งใด เป็นของเคี้ยวหรือ
ของฉันทกัถิแก่แม่เจ้า ขอแม่เจ้าจงรับประเคนของสิ่งนั้นด้วยมือของตน แล้วเคี้ยว
หรือฉันเกิด ทั้งนี้ ภิกษุณีแม่นี้ต้องธรรมคือสังฆาติเสสชื่อนิสสารณียะ มีอันต้องอาบัติใน
ขณะแรกทำ^๕ ไม่เป็นอาบัติสำหรับภิกษุณีผู้รู้ชื่อว่าเขาไม่มีความพึงพอใจทุกสงฆ์เสริม

^๑ เรื่องเคี้ยวกัน, หน้า ๕๑.

^๒ เรื่องเคี้ยวกัน, หน้า ๕๓.

^๓ เรื่องเคี้ยวกัน, หน้า ๕๕.

^๔ เรื่องเคี้ยวกัน, หน้า ๕๗.

^๕ เรื่องเคี้ยวกัน, หน้า ๖๐.

ผู้ประสงค์เสริมถวายเข้าใจว่าโกรธกันนางคงไม่รับประเคน ผู้ประสงค์เสริมถวายเข้าใจว่านางจักไม่รับประเคนเพราะความเอ็นดูแก่สกุลผู้วิกลจริต และผู้เป็นต้นแห่งบัญชีนี้

๓. อนึ่ง ภิกษุณีใด โกรธ ชักใจ แลวกถาวอย่างนี้ว่า ข้าพเจ้าชอบออกคั้น พระพุทธรูป พระธรรม พระสงฆ์ สิกขาบท ภิกษุณีที่ชื่อว่าสมณีนจะมีเฉพาะ กุฎกยธิดาเหล่านี้เมื่อไร แมสมณีนี้อื่นที่มีความละอาย มีความรังเกียจ ผู้ใคร่ตอลีกซากยังมี ข้าพเจ้าจักประพฤติกุฎกยธิดาในสำนักสมณีนี้อีกหนึ่ง ภิกษุณีรูปนั้น อันภิกษุณีทั้งหลายกล่าวถ้อยอย่างนี้ว่า แม้เราอย่าใดโกรธ ชักใจ แลวกถาวอย่างนี้ว่า ข้าพเจ้าชอบออกคั้นพระพุทธรูป พระธรรม พระสงฆ์ นอกคั้นสิกขาภิกษุณีที่ชื่อว่าสมณีนจะมีเฉพาะกุฎกยธิดาเหล่านี้เมื่อไร แมสมณีนี้อื่น ก็มีความละอาย มีความรังเกียจ ใคร่ตอลีกซากยังมี ข้าพเจ้าจักไปประพฤติกุฎกยธิดาในสำนักสมณีนี้อีกหนึ่ง ภิกษุณีทั้งหลายกล่าวถ้อยอย่างนี้ว่า ขอแม้เราจงอย่ายั้งใจยิ่ง พระธรรมอันพระพุทธรูปเจ้าตรัสไว้ก็แล้ว จงประพฤติกุฎกยธิดาเพื่อทำที่สุดแห่งทุกข์โดยชอบเถิด และภิกษุณีนั้นอันภิกษุณีทั้งหลายกล่าวถ้อยอย่างนี้ ยังยกย่องถ้อยอย่างนั้นขึ้นเพียว ภิกษุณีนั้นอันภิกษุณีทั้งหลายพึงสวดสมณภาสจนกว่าจะครบ ๓ ครั้ง เพื่อให้เลิกการกระทำเช่นนี้เสีย ขณะที่ภิกษุณีสวดสมณภาสยังไม่ครบ ๓ ครั้ง หากเธอเลิกการกระทำเช่นนี้เสียได้ เป็นการดี หากเธอไม่เลิกของธรรมคือสังฆาติเสสขอนิสสารณียะ มีอันต้องอาบัติเมื่อสงฆ์สวดสมณภาสครบ ๓ ครั้ง^๒ ไม่เป็นอาบัติสำหรับภิกษุณีผู้ยังไม่ถูกสงฆ์สวดสมณภาส ผู้ละเสียใด ผู้วิกลจริต และผู้เป็นต้นแห่งบัญชีนี้

๔. อนึ่ง ภิกษุณีใด ถูกชักสโนในแพในอธิกรณเรื่องใดเรื่องหนึ่ง แล้วโกรธชักใจ กล่าวอย่างนี้ว่า พวกภิกษุณีถึงฉันทาคติ โทสาคติ โมหาคติ และภยากติ ดังนี้ ภิกษุณีนั้น อันภิกษุณีทั้งหลายกล่าวถ้อยอย่างนี้ว่า แม้เราถูกชักสโนในแพในอธิกรณแล้ว อย่าโกรธชักใจ แลวกถาวอย่างนี้ว่า พวกภิกษุณีถึงฉันทาคติ โทสาคติ

^๑ เรื่องเดียวกัน, หน้า ๒๒.

^๒ เรื่องเดียวกัน, หน้า ๒๔-๒๕.

^๓ เรื่องเดียวกัน, หน้า ๓๐.

โมหาคติ และภยาคติ ดังนี้ แม่เจ้าต่างหากถึงฉันทาคติ โทสาคติ โมหาคติ และภยาคติ และภิกษุผู้หนึ่งอันภิกษุผู้ทั้งหลายพึงสวคสมนุภาสจนกว่าจะครบ ๓ ครั้ง เพื่อให้เลิกการกระทำเช่นนั้นเสีย ขณะที่ภิกษุผู้สวคสมนุภาสยังไม่ครบ ๓ ครั้ง หากเธอเลิกการกระทำเช่นนั้นเสียไป เป็นการดี หากเธอเลิกไม่ไคกองธรรมคือสังฆาติเสตชื่อนิสสารณียะ มีอันตองอาบัติเมื่อสงฆ์สวคสมนุภาสครบ ๓ ครั้ง^๑ ไม่เป็นอาบัติสำหรับภิกษุผู้ที่ยังไม่ถูกสวคสมนุภาส บุญอมสละเสียก่อน ผู้วิกลจริต และผู้เป็นกนแห่งบัญญัติ^๒

๕. อนึ่ง ภิกษุผู้ทั้งหลายอยู่คลุกคลีกัน มีอาจารย์พรหม มีเกียรติศัพท์ไม่งาม มีอาชีวะไม่ชอบ มักเบียดเบียนภิกษุผู้สงฆ์ ชอบปกปิดโทษของพรรคพวกเดียวกัน ภิกษุผู้เหล่านั้น อันภิกษุผู้ทั้งหลายวากลาวยุอย่างนี้ว่า ฟันธงหญิงทั้งหลายอยู่คลุกคลีกัน มีอาจารย์พรหม มีเกียรติศัพท์ไม่งาม มีอาชีวะไม่ชอบ มักเบียดเบียนภิกษุผู้สงฆ์ ชอบปกปิดโทษของพรรคพวกกัน ขอแม่เจ้าทั้งหลายจงแยกกันอยู่เถิด สงฆ์ยอมสรรเสริญความสูงค้อย่างเดียวของแม่เจ้าทั้งหลาย ภิกษุผู้เหล่านั้นอันภิกษุผู้ทั้งหลายวากลาวยุอย่างนี้ ยังยกของอยู่อย่างนั้นเพียว ภิกษุผู้เหล่านั้นอันภิกษุผู้ทั้งหลายพึงสวคสมนุภาสจนกว่าจะครบ ๓ ครั้ง เพื่อให้สละวัตถุนั้นเสีย หากเธอเหล่านั้นถูกสวคสมนุภาสจนกว่าจะครบ ๓ ครั้ง หากสละวัตถุนั้นเสียไป ซอนั้นเป็นการดี หากเธอไม่สละ ภิกษุผู้เหล่านั้นตองธรรมคือสังฆาติเสตชื่อนิสสารณียะ มีอันตองอาบัติเมื่อสงฆ์สวคสมนุภาสครบ ๓ ครั้ง^๓ ไม่เป็นอาบัติสำหรับภิกษุผู้ที่ยังไม่ถูกสวคสมนุภาส บุญอมสละวัตถุนั้นเสีย ผู้วิกลจริต มีจิตฟุ้งซ่าน กระสับกระส่ายเพราะเวทนาอันแรงกล้า และผู้เป็นกนแห่งบัญญัติ^๔

๖๐. อนึ่งภิกษุผู้ใด กล่าวอย่างนี้ว่า แม่เจ้าทั้งหลาย ท่านทั้งหลายจงอยู่คลุกคลีกันเถิด อมาตยาคณะต่างอยู่เลย ภิกษุผู้แม่เหล่าอื่นที่มีอาจารย์เช่นนั้น มี

^๑ เรื่องเดียวกัน, หน้า ๗๖.
^๒ เรื่องเดียวกัน, หน้า ๗๖.
^๓ เรื่องเดียวกัน, หน้า ๗๘.
^๔ เรื่องเดียวกัน, หน้า ๘๓.

เกียรติศัพท์เช่นนี้ มีอาชิวะเช่นนี้ ชอบปกปิดโทษของพรรคพวกกันเช่นนี้ ก็ยังมีในสงฆ์ สงฆ์ไม่ว่าภิกษุภิกษุณีพวกนั้น สงฆ์พวกลาวเฉพาะพวกท่าน ควบความดูหมิ่น ควบความไม่สุภาพ ควบความไม่อดกลั้น ควบความขู่มขู่ และเพราะความที่พวกท่านเป็นคนอ่อนแออย่างนี้ว่า ฟันธงหญิงทั้งหลายอยู่คลุกคลีกัน มีอาจารย์ธรรม มีเกียรติศัพท์ไม่งาม มีอาชิวะไม่ชอบ มักเบียดเบียนภิกษุผู้สงฆ์ ชอบปกปิดโทษของพรรคพวกเดียวกันขอแม่เจ้าทั้งหลายจงแยกกันอยู่เถิด สงฆ์ยอมสรรเสริญความสงบอย่างเดียวกับขอแม่เจ้าทั้งหลาย กิ่งนี้ ภิกษุผู้หนึ่งอันภิกษุณีทั้งหลายฟังวาทะอย่างนี้ว่า ขอแม่เจ้าอย่าใดกล่าวอย่างนี้ว่า แม่เจ้าทั้งหลาย ท่านทั้งหลายจงถุกถักกันเถิด อยาต่างคนต่างอยู่เลย ภิกษุผู้แม่เทศาอื่นที่มีอาจารย์เช่นนี้ มีเกียรติศัพท์เช่นนี้ มีอาชิวะเช่นนี้ มักเบียดเบียนภิกษุผู้สงฆ์เช่นนี้ ชอบปกปิดโทษของพรรคพวกเดียวกันเช่นนี้ ก็ยังมีในสงฆ์ สงฆ์ไม่ว่าภิกษุภิกษุณีเหล่าอื่น สงฆ์พวกลาวเฉพาะพวกท่าน ควบความดูหมิ่น ควบความไม่สุภาพ ควบความไม่อดกลั้น ควบความขู่มขู่ และเพราะความที่พวกท่านเป็นคนอ่อนแออย่างนี้ว่า ฟันธงหญิงทั้งหลายอยู่คลุกคลีกัน มีอาจารย์ธรรม มีเกียรติศัพท์ไม่งาม มีอาชิวะไม่ชอบ มักเบียดเบียนภิกษุผู้สงฆ์ ชอบปกปิดโทษของพรรคพวกเดียวกัน ขอแม่เจ้าทั้งหลายจงแยกกันอยู่เถิด สงฆ์ยอมสรรเสริญความสงบอย่างเดียวกับของฟันธงทั้งหลาย กิ่งนี้ และภิกษุผู้หนึ่ง อันภิกษุณีทั้งหลายฟังวาทะสนมภูาสจนกว่าจะครบ ๓ ครั้ง เพื่อให้สละวัตถุนั้น หากเขอสละเสียโทษที่สงฆ์สนมภูาสยังไม่ครบ ๓ ครั้ง ขอนั้นเป็นการก็หากไม่สละภิกษุณีแม่นี้ต้องธรรมคือสังฆาภิเสศ ข้อนี้สสารณิยะ มีอันต้องอาบัติเมื่อสงฆ์สนมภูาสครบ ๓ ครั้ง ไม่เป็นอาบัติสำหรับภิกษุณีที่ยังไม่ถูกสงฆ์สนมภูาส ฌยอมสละวัตถุนั้น ฌวีกลจริต และฌเป็นคนแห่งบัญญัติ^๒

๑๑. ภิกษุณีชักสื่อให้ชายหญิงเป็นคู่เบียดกันต้องสังฆาภิเสศ^๓ ไม่เป็นอาบัติสำหรับภิกษุณีผู้ไปบ้านชายหรือหญิงเพื่อกรณียกิจของสงฆ์ ของเจตีย์ ของภิกษุณีผู้อาพาธ

^๑เรื่องเดียวกัน, หน้า ๘๖-๘๗.

^๒เรื่องเดียวกัน, หน้า ๘๖.

^๓สมเด็จพระมหาสมณเจ้า กรมพระยาวชิรญาณวโรรส, นวโกวาท, พิมพ์ครั้งที่ ๖๔. (พระนคร : โรงพิมพ์มหาจุฬาราชวิทยาลัย, ๒๕๑๘), หน้า ๓.

ผู้วิกลจริต และผู้เป็นต้นแห่งบัญญัติ^๑

๑๒. ภิกษุณีโกรธเคือง แดงตั้งใจภิกษุณีอื่นด้วยอาบัติปาราชิกที่ไม่มีมูล
ต้องสังฆาติเสส^๒ ไม่เป็นอาบัติสำหรับภิกษุณีผู้เห็นว่าบริสุทธิ์ในผู้บริสุทธิ์ เห็นว่าไม่
บริสุทธิ์ในผู้ไม่บริสุทธิ์ ผู้วิกลจริต และผู้เป็นต้นแห่งบัญญัติ^๓

๑๓. ภิกษุณีโกรธเคือง แดงหาเสสใจภิกษุณีอื่นด้วยอาบัติปาราชิก
ต้องสังฆาติเสส^๔ ไม่เป็นอาบัติสำหรับภิกษุณีผู้สำคัญว่าเป็นอย่างนั้น แลกล่าวหาเอง
หรือให้ผู้อื่นกล่าวหา ผู้วิกลจริต และผู้เป็นต้นแห่งบัญญัติ^๕

๑๔. ภิกษุณีพากเพียรเพื่อทำลายสงฆ์ให้แตกกัน ภิกษุณีอื่นห้ามไม่ฟัง
สงฆ์สาวกกรรมเพื่อจะให้ละข้อประพฤตินั้น ถ้าไม่ละต้องสังฆาติเสส^๖ ไม่เป็นอาบัติ
สำหรับภิกษุณีที่ยังไม่ถูกสงฆ์สาวกสมมุทสาส เลิกละเสียได้ ผู้วิกลจริต และผู้เป็นต้นแห่ง

^๑กรมการศาสนา, พระวินัยปิฎก มหาวิภังค์, (พระนคร : โรงพิมพ์การ-
ศาสนา, ๒๕๐๐), ๒ : ๔๔๘.

^๒สมเด็จพระมหาสมณเจ้า กรมพระยาวชิรญาณวโรรส, นวโกวาท,
หน้า ๓.

^๓กรมการศาสนา, พระวินัยปิฎก มหาวิภังค์, ๒ : ๓๙๘.

^๔สมเด็จพระมหาสมณเจ้า กรมพระยาวชิรญาณวโรรส, นวโกวาท,
หน้า ๓.

^๕กรมการศาสนา, พระวินัยปิฎก มหาวิภังค์, ๒ : ๔๓๖.

^๖สมเด็จพระมหาสมณเจ้า กรมพระยาวชิรญาณวโรรส, นวโกวาท,
หน้า ๔.

บัญญัติ

๑๕. ภิกษุณีประพฤติกตามภิกษุณีผู้ทำลายสงฆ์นั้น ภิกษุณีอื่นห้ามไม่ฟัง สงฆ์
สวดกรรมเพื่อจะให้ละการประพฤตินั้น ถ้าไม่ละ ต้องสังฆาติเสส^๒ ไม่เป็นอาบัติ
สำหรับภิกษุณีผู้ยังไม่ถูกสงฆ์สวดสมณภาส เลิกละเสียได้ ผู้วิกลจริต มีจิตฟุ้งซ่าน
กระสับกระส่ายเพราะเวทนาอันแรงกล้า และผู้เป็นต้นแห่งบัญญัติ^๓

๑๖. ภิกษุณีว่ายากชอุณยาก ภิกษุณีอื่นห้ามไม่ฟัง สงฆ์สวดกรรมเพื่อจะให้
ละข้อประพฤตินั้น ถ้าไม่ละ ต้องสังฆาติเสส^๒ ไม่เป็นอาบัติสำหรับภิกษุณีผู้ยังไม่ถูก
สงฆ์สวดสมณภาส เลิกละเสียได้ ผู้วิกลจริต และผู้เป็นแห่งบัญญัติ^๓

๑๗. ภิกษุณีประทุษร้ายตระกูล คือประจบภักดิ์^๑ สงฆ์ได้เสียจากวัด
กลับว่าติเตียนสงฆ์ ภิกษุณีอื่นห้ามไม่ฟัง สงฆ์สวดกรรมเพื่อจะให้ละข้อประพฤตินั้น ถ้า
ไม่ละ ต้องสังฆาติเสส^๒ ไม่เป็นอาบัติสำหรับภิกษุณีผู้ยังไม่ถูกสงฆ์สวดสมณภาส เลิก
ละเสียได้ ผู้วิกลจริต มีจิตฟุ้งซ่านกระสับกระส่ายเพราะเวทนาอันแรงกล้า และผู้เป็น
ต้นแห่งบัญญัติ^๓

^๑กรมการศาสนา, พระวินัยปิฎก มหาวิภังค์, ๒ : ๔๔๘.
^๒สมเด็จพระมหาสมณะเจ้า กรมพระยาวชิรญาณวโรรส, นวโกวาท,
หน้า ๘.
^๓กรมการศาสนา, พระวินัยปิฎก มหาวิภังค์, ๒ : ๔๕๑-๔๕๒.
^๔สมเด็จพระมหาสมณะเจ้า กรมพระยาวชิรญาณวโรรส, นวโกวาท,
หน้า ๘.
^๕กรมการศาสนา, พระวินัยปิฎก มหาวิภังค์, ๒ : ๔๖๖.
^๖สมเด็จพระมหาสมณะเจ้า กรมพระยาวชิรญาณวโรรส, นวโกวาท,
หน้า ๘.
^๗กรมการศาสนา, พระวินัยปิฎก มหาวิภังค์, ๒ : ๕๔๘.

เปรียบเทียบลักษณะของภิกษุณีกับภิกษุ

ลักษณะที่พระพุทธเจ้าทรงบัญญัติไว้สำหรับบรรพชิตทั้ง ๒ ฝ่าย ทรงจัดแบ่ง ออกเป็นหมวด สำหรับภิกษุณี ๘ หมวด คือ ปาราชิก สังฆาติเสส อนิยต นิสสัค- คียปาจิตถีย์ ปาจิตถีย์ ปาฏิเทสนีเยะ เสดขิวัตถ และอภิกธสมณะ^๑ สำหรับภิกษุณี ทรงแบ่งออกเป็น ๗ หมวด คือ ไม่มีหมวดอนิยต ซึ่งเป็นหมวดที่ว่าด้วยการปรับอาบัติ ที่ไม่แน่นอน ทั้งนี้เพราะภิกษุณีไม่มีเรื่องราวทำนองนี้เกิดขึ้นจึงไม่ทรงบัญญัติไว้ แต่ ละหมวด ๆ จำแนกออกเป็นลักษณะหรือมาตรา ซึ่งมีจำนวนไม่เท่ากัน จำนวนลักษ- ณะแต่ละหมวดส่วนที่เป็นของภิกษุณีจะมีมากกว่าภิกษุเกือบทุกหมวด บางลักษณะก็ถือ ปฏิบัติร่วมกัน รวมลักษณะทั้งหมดของภิกษุณี ๒๒ ลักษณะ^๒ ส่วนของภิกษุณีมี ๓๑ ลักษณะ^๓ คือมากกว่าภิกษุ ๘ ลักษณะ ดังปรากฏข้างล่างนี้

ชื่อหมวดลักษณะ	สำหรับภิกษุ	สำหรับภิกษุณี	ลักษณะที่ปฏิบัติร่วมกัน
ปาราชิก	๘	๘	๘
สังฆาติเสส	๑๓	๑๓	๑๓
อนิยต	๒	—	—
นิสสัคคียปาจิตถีย์	๓๐	๓๐	๑๘
ปาจิตถีย์	๘๒	๑๖๖	๓๐
ปาฏิเทสนีเยะ	๘	๘	—

^๑สมเด็จพระมหาสมณะเจ้า กรมพระยาวชิรญาณวโรรส, วินัยมุข. พิมพ์ครั้งที่ ๓๐. (พระนคร : โรงพิมพ์มหาจุฬาราชวิทยาลัย, ๒๕๑๓), ๑ : ๒๘.
^๒เรื่องเดียวกัน.

^๓พระธรรมวราลังการ (จัน สิริธมโม), เรียบเรียง. นำเที่ยวในพระ- ไกรปิฎก. พิมพ์ครั้งที่ ๘. (พระนคร : โรงพิมพ์มหาจุฬาราชวิทยาลัย, ๒๕๑๐), หน้า ๕.

ชื่อหมวดศึกษาบท	สำหรับภิกษุ	สำหรับภิกษุณี	ศึกษาบทที่ปฏิบัติร่วมกัน
เสขียวภัท	๗๕	๗๕	๗๕
อธิกรณสมณะ	๗	๗	๗
รวมทั้งหมด	๘๒	๘๒	๘๒

เมื่อเปรียบเทียบจำนวนศึกษาบทของภิกษุณีกับของภิกษุตามที่กล่าวมาแล้ว จะเห็นว่าจำนวนศึกษาบทของภิกษุณีมีมากกว่าของภิกษุถึง ๘๕ ศึกษาบท แสดงให้เห็นความจำเป็นบางอย่างที่พระพุทธเจ้าทรงบัญญัติศึกษาบทสำหรับบรรพชิตทั้ง ๒ ฝ่ายนี้ ไม่เท่าเทียมกัน คือ

ก. เพื่อความบริสุทธิ์สะอาดในบรรพชิตบริษัท ทั้งนี้เพราะในบรรดาพุทธสาวก ทั้งที่เป็นฝ่ายบรรพชิตและฝ่ายคฤหัสถ์ ฝ่ายแรกจะมีความสำคัญมากที่สุด เพราะเป็นองค์ประกอบที่ใกล้ชิดกับพระพุทธเจ้า เป็นตัวกลางที่เผยแพร่ธรรมคำสอนของพระองค์ไปสู่มหาชนโดยตรง จึงเป็นกำลังสำคัญอย่างยิ่งในการประกาศศาสนา พุทธศาสนาจะเจริญหรือเสื่อมย่อมขึ้นอยู่กับบริษัทนี้เป็นส่วนใหญ่ พระพุทธเจ้าทรงตระหนักถึงความจริงในข้อนี้ จึงทรงมีนโยบายสร้าง ความบริสุทธิ์สะอาดมากที่สุดให้เกิดขึ้นในวงการบรรพชิตสาวก เพื่อเป็นการปลูกฝังศรัทธา และความเลื่อมใสในหมู่มหาชน ให้หันมายอมรับนับถืออุดมการณ์ทางพระพุทธศาสนา โดยการทำให้ผู้ที่ยังไม่เลื่อมใส ให้เกิดความเลื่อมใส และทำผู้ที่เลื่อมใสอยู่แล้ว ให้มีความเลื่อมใสมากยิ่งขึ้น ในเมื่อเกิดภิกษุณีขึ้นในพระพุทธศาสนา ยิ่งทำให้พระองค์ทรงระมัดระวังมากยิ่งขึ้น ทั้งนี้เพราะสตรีพระพุทธเจ้าศรีเปรียบคล้ายสิ่งต่าง ๆ ซึ่งเป็นที่รวมของชุมชน คือ แม่น้ำ ถนนทาง โรงกุ่ม ที่พัก และบ่อน้ำ^๑ เวลาสำหรับพวกเธอทั้งหลายจึงมีน้อย

^๑มหาเมฆวารวิทชาลัย, ธัมมปทัฏฐกถาแปล เรื่องคุณพระคนโลกหนึ่ง.
พิมพ์ครั้งที่ ๒. (พระนคร : โรงพิมพ์มหาเมฆวารวิทชาลัย, ๒๕๐๓), ๗ : ๒๔.

เพราะอยู่ในสภาพลังกาว คั้งนั้นเมื่อสตรีโคอุปสมบทีในพระบรมวินัยจึงทรง
ออกระเบียบข้อบังคับอย่างละเอียดลออ เพื่อกำชับควบคุมให้อยู่ในกรอบที่ถึงงาม โดย
การกำหนดโทษหนักเบาตามความเหมาะสมกับความผิด ทั้งนี้ก็เพื่อป้องกันความเสื่อม
เสียอันจะเกิดขึ้นแก่พระพุทธรักษาเพราะภิกษุณีเป็นเหตุ

๒. เพื่อสวัสดิภาพของภิกษุณีเอง เนื่องจากความแตกต่างกันโดย
ธรรมชาติ ระหว่างสตรีกับบุรุษ จึงเป็นเหตุผลอีกประการหนึ่งที่ทำให้พระพุทธเจ้า
ทรงบัญญัติสิกขาบทสำหรับภิกษุณีไว้มากกว่าภิกษุ เพื่อความปลอดภัยแก่ภิกษุณีเอง
ทั้งนี้เพราะสตรีเป็นเพศที่อ่อนแอ มีภัยอันตรายอยู่รอบตัว และไม่อาจที่จะช่วยเหลือ
ตนเองได้เมื่อเกิดภัยถึงคราวขึ้น เพราะเคยมีตัวอย่างอยู่เสมอที่ภิกษุณีถูกข่มขืนรังแก
เช่น ในครั้งหนึ่งภิกษุณี ๒ รูป เกิดทางจากเมืองสาเกตเพื่อจะไปยังพระนครสาวัตถี
เมื่อมาถึงแม่น้ำแห่งหนึ่งไม่อาจข้ามไปได้เพราะน้ำลึก จึงขอร้องให้คนช่วยพายเรือ
ข้ามปาก เขาตอบว่าไม่อาจจะพาข้ามไปได้ภายในเรือลำเดียวกัน ๒ รูป จึงให้
เรือ ๒ ลำ บุรุษคนแรกเมื่อพายเรือไปถึงฝั่งแล้ว ได้ใช้กำลังข่มขืนภิกษุณีรูปนั้น ฝ่าย
บุรุษอีกคนหนึ่งก็ทำการข่มขืนภิกษุณีอีกรูปหนึ่งทางฝั่งนี้ แล้วจึงพายเรือไปส่ง เมื่อข้าม
ฝั่งได้แล้วภิกษุณีทั้งสองจึงบอกเรื่องราวที่เกิดขึ้นกับคนใ้กันฟัง เมื่อถึงนครสาวัตถี
แล้ว ทั้งสองจึงเล่าเรื่องให้ภิกษุฟัง ภิกษุนำความกราบทูลพระพุทธเจ้าให้ทรงทราบ
พระองค์จึงมีพระพุทธบัญญัติห้ามภิกษุณีเที่ยวไปคนเดียวหรือข้ามแม่น้ำตามลำพัง และ
ทรงปรับโทษสังฆาติเสสแก่ผู้ล่วงพระพุทธบัญญัติ^๑ สำหรับภิกษุอันตรายในท่านอง
เดียวกันนี้ไม่มี เพราะฉะนั้นจึงไม่ทรงบัญญัติห้ามไว้สำหรับภิกษุ

๓. เพราะผลดีกรรมของภิกษุณีเอง เป็นที่ยอมรับกันโดยทั่วไปอีกอย่าง
หนึ่งเกี่ยวกับธรรมชาติของสตรี คือเป็นเจ้าปัญหาโดยเฉพาอย่างยิ่งเมื่ออยู่ร่วมกัน

^๑กรรมกาธานา, พระวินัยปิฎก ภิกษุณีวิภังค, ๕ : ๘๒.

เป็นหมู่เป็นคณะย่อมจะมีเรื่องกระทบกระทั่งทะเลาะวิวาท ครหานินทาติเตียนกัน
มากกว่านุรุขะ สิ่งเหล่านี้เป็นต้นเหตุให้เกิดความแตกแยกกันในหมู่คณะ นอกจากนี้
ทางฝ่ายก็จะเพ่งเล็งความประพฤติของกันและกัน เมื่อเกิดเป็นเรื่องเป็นราวขึ้น
และความทราบถึงพระพุทธรเจ้า จึงทรงออกพระพุทธรบัญญัติห้ามการประพฤติเช่นนั้น
ทำให้จำนวนสิกขาบทของภิกษุณีมีเพิ่มมากขึ้นเรื่อย ๆ ทั้งนี้เพราะสิกขาบทย่อมเกิด
ขึ้นตามหลังการกระทำผิด เช่น ในครั้งหนึ่งขณะที่พระพุทธรเจ้าประทับอยู่ ณ พระ
เชตะวันมหาวิหาร ในเมืองสาวัตถี มีภิกษุณีอยู่ ๒ รูป มีชื่อเสียงในทางเป็นนักปราศ
กถแก่เรียน คือ อุลลันตาทภิกษุณี และภัททกาปิลาภิกษุณี แต่คนส่วนมากนิยมยกย่อง
พระภัททกาปิลาภิกษุณีมากกว่า จึงพากันไปสู่สำนักของนางก่อน แล้วจึงไปสำนัก
ของพระอุลลันตาทภิกษุณีที่หลัง ทำให้นางเกิดความไม่พอใจเพราะความริษยา จึง
ก่อกวนรำคาญให้แก่พระภัททกาปิลาภิกษุณีด้วยการกล่าวเสียถ้อยถ้อยคำ
ต่าง ๆ เมื่อพระพุทธรเจ้าทรงทราบเรื่องราว และไต่ถามจนได้ความจริงแล้ว ทรง
บัญญัติสิกขาบทห้ามภิกษุณีก่อกวนรำคาญให้แก่ภิกษุณีอื่น^๑

สภาวะและการเป็นอยู่ของภิกษุณี

ภิกษุณีเป็นบรรพชิตซึ่งอยู่ในสภาพของผู้ไม่มีเรือน ดำรงชีวิตอยู่ได้ด้วยการ
อาศัยบุคคลอื่น ทั้งนี้เพราะบรรพชิตในพระพุทธศาสนาไม่มีการประกอบอาชีพ
ใด ๆ เพื่อเป็นการเลี้ยงชีพอย่างฆราวาสวิสัย การบริโภคน้ำเป็นไปเพื่อยังอัตภาพ
ให้ดำรงอยู่ได้ เพื่อปฏิบัติธรรมบำเพ็ญเพียรตามหลักธรรมคำสั่งสอนของพระพุทธรเจ้า
เพราะฉะนั้น จึงมีสภาพที่ผิดแปลกแตกต่างจากผู้ครองเรือนทั้งหลาย คือ

^๑ เรื่องเดียวกัน, หน้า ๒๕๓.

ก. ทางศีรษะร่างกาย สำหรับภิกษุณีก็มีลักษณะเช่นเดียวกับภิกษุ คือ ต้องปลงผมให้สั้นเป็นประจำโดยไม่ให้ยาวเกิน ๒ นิ้ว หรือปล่อยให้ยาวเกิน ๒ เดือน ไม่ไว้เล็บ ไม่ตกแต่งร่างกายด้วยสิ่งของหอมและประดับประดาด้วยแก้วแหวนเงินทอง ตลอดจนอัญมณีต่าง ๆ ไม่นุ่งหมอบอย่างคฤหัสถ์^๑

ข. บริวารของภิกษุณี สิ่งของเครื่องใช้สำหรับบรรพชิตในพระพุทธศาสนาเรียกว่าอัฐบริวาร คือ ไถรจีวร บาตร มีคน้อย เข็ม รัศมีระศต และธัมมกรก^๒ ซึ่งเป็นสิ่งของที่จำเป็นจริง ๆ เพื่อการดำรงชีพสำหรับสมณะ เพราะเมื่อเป็นผู้นอกจากเรือนมาสู่เพศของความเป็นผู้ไม่มีเรือนแล้ว สิ่งของเครื่องใช้ อย่างอื่นที่เป็นของชาวบ้านใช้กันอยู่จึงไม่มีความจำเป็น ทั้งนี้เป็นพุทธประสงค์ที่จะให้บรรพชิตสาวกของพระองค์เป็นผู้ไม่ยึดกับทรัพย์สินสมบัติเงินทองต่าง ๆ อันเป็นเครื่องยึดเหนี่ยวจิตใจให้เกิดความกังวลห่วงใยในสิ่งเหล่านี้ และไม่เหมาะสมกับความ เป็นสมณะ เพราะฉะนั้น จึงทรงจำกัดให้บรรพชิตมีสิ่งของเครื่องใช้ที่จำเป็นต่อการยังชีพเท่านั้น นอกจากนี้ในสิ่งของเหล่านี้ ยังทรงจำกัดให้ใช้เฉพาะแต่ที่ทรงเห็นว่าสมควรแก่บรรพชิต คือ

๑. บาตร เป็นสิ่งสำคัญดั้งเดิมที่บรรพชิตจะต้องมีคู่กับจีวร ผู้ที่ขออุปสมบท ต้องมีของ ๒ อย่างนี้ จึงจะได้รับการรับรองให้อุปสมบท ขณะที่อุปสมบทสงฆ์ จะถามถึงบาตร และจีวรว่ามีพร้อมแล้วหรือยัง สำหรับบาตรทรงมีพุทธปาฐกถาที่ใช้

^๑สมเด็จพะมหาสมณะเจ้า กรมพระยาวชิรญาณวโรรส, วินัยมุข. พิมพ์ครั้งที่ ๒๓. (พระนคร : โรงพิมพ์มหาจุฬาราชวิทยาลัย, ๒๕๑๖), ๒ : ๘-๑๐.

^๒มหาจุฬาราชวิทยาลัย, ประมวลวินัยปาฐกถาแปล, ๒ : ๘๘.

ได้ ๒ ชนิด คือ ชาติแรกและชาติแรกเสมอ ไม่ทรงอนุญาตให้ใช้ชาติที่ห้าด้วย
 สิ่งของอย่างอื่น เช่น ทองเงิน เป็นต้น และทรงห้ามใช้สิ่งของภาชนะอย่างอื่นแทน
 ชาติแรก^๑ นอกจากนี้แต่ละรูปจะมีชาติสำหรับตนได้เพียง ๑ ใบ ห้ามมีมากกว่า
 นี้ เพราะจะเป็นการสะสม^๒ ชาติมีไว้เพื่อขอของเลี้ยงชีพจากคนอื่น

๒. จีวร เป็นของสำคัญอีกอย่างหนึ่งต้องมีครบทั้งชุด จีวรของภิกษุณีมี
 มากกว่าภิกษุ กล่าวคือ จีวรของภิกษุณีมีเพียง ๓ ผืน เรียกว่าไตรจีวร ได้แก่ จุกตรำ-
 สงฆ์ ผ้าหม้อ อันตราวาสก ผ้าถุง และสังฆาฏิ ผ้าที่พาดทับไหล่เพื่อใช้หม้อนอนในฤดู
 หนาว สำหรับจีวรของภิกษุณีมี ๕ ผืน โดยเพิ่มเข้ามาอีก ๒ ผืน คือ สังข์จิกะ
 ผ้ารัดอก และอุทกสาฎิกา ผ้าอาบน้ำ^๓ เหตุที่จีวรของภิกษุณีมีมากกว่าภิกษุก็เพราะ
 ความจำเป็นสำหรับสตรี ซึ่งจะเห็นได้จากปัจจุบัน เมื่อเปรียบเทียบสิ่งของเครื่องใช้
 ระหว่างของบุรุษกับสตรี เสื้อผ้าของสตรีจะมีมากกว่า ทั้งนี้เพราะเป็นความจำเป็น
 โดยธรรมชาติ

อนึ่ง ผ้าที่ใช้ทำเป็นจีวรนี้ ทรงมีพุทธบัญญัติให้ใช้ได้อย่างจำกัดเฉพาะผ้า
 ที่ห้าด้วยสิ่งของ ๒ ชนิด คือ

- ๑) โขมะ ผ้าที่ทำด้วยเปลือกไม้
- ๒) กัปปาสิกะ ผ้าทำด้วยฝ้าย
- ๓) โทเสยยะ ผ้าทำด้วยไหม
- ๔) กัมพละ ผ้าทำด้วยขนสัตว์

^๑ สมเด็จพระมหาสมณเจ้า กรมพระยาวชิรญาณวโรรส, วินัยมูข, ๒ : ๑๒.

^๒ เรื่องเดียวกัน, หน้า ๓๑.

^๓ สมเด็จพระมหาสมณเจ้า กรมพระยาวชิรญาณวโรรส, วินัยมูข, ๓ : ๒๓๑.

- ๕) สำนะ ผู้ทำควยป่วน
๖) กังคะ ฉายนักษิ เชนฝ่ายปนกับใหม่^๒

ผ้าจีวรทองย้อมควยน้ำตมของราก แกลบ เปลือก ใบ กอก หรือผลของมัน
-ใบที่มีรสฝาด เพราะฉะนั้น จีวรจึงเรียกอีกอย่างหนึ่งว่าผ้าสายะ หรือผ้ากาสาระ
ตามพระวินัยบัญญัติบรรพชิตจะมีจีวรได้เพียงชุดเดียว หากมีเปลือกซากหรือขำรูก ทรง
มีพุทธานุญาตให้เปลี่ยนได้ แต่ของสละของเดิมเสียก่อน^๒

๓. กลองเข็ม เป็นของสำคัญอย่างหนึ่งสำหรับบรรพชิต เนื่องจากมี
จีวรใช้อย่างจำกัด และผ้าก็หาได้ยาก เพราะฉะนั้น เข็มจึงมีความจำเป็นอย่างยิ่ง
เพื่อประโยชน์ในการเย็บ ชุด จีวรให้ใช้การได้ต่อไป สำหรับกลองเข็มทรงมีพุทธาน-
ุญาตให้ใช้ของที่ควรแก่สมณะ เช่น ทำควยเหล็ก ห้ามใช้กลองเข็มที่ทำควย กระดุก
งา เขา ของสัตว์ ตลอดจนที่ทำควยเงินทอง^๓

๔. รัศประคต โถ้แก้วที่ลักเพื่อใช้รัศเอา ป้องกันเฝ้ามุ่งหลุกกล้าย
เข็มซัก

๕. รัศมกรก คือ เครื่องกรองน้ำ ทั้งนี้เพราะพุทธานเจ้าทรงเห็นว่า
ขณะที่ดื่มน้ำ อาจมีสิ่งที่มีชีวิตเล็ก ๆ ซึ่งมองไม่เห็นลวงลงไปในลำคอได้ เท่ากับ
เป็นการทำปาณาติฆาต จึงทรงให้กรองน้ำก่อนดื่ม

๖. มีคน้อย เพื่อใช้ประโยชน์ต่าง ๆ เช่น เกลาไม้ชำระฟัน เป็นต้น

^๑สมเด็จพะมหาสมณะเจ้า กรมพระยาวิษณุฯ ภาวโรธส, วินัยมุข,

^๒เรื่องเดียวกัน, หน้า ๑๘.

^๓เรื่องเดียวกัน, หน้า ๒๓.

นอกจากนี้การดำรงตนของพรพตธิกในพระพุทธศาสนา พระพุทธเจ้าทรง
เน้นให้ตั้งอยู่ในความบริสุทธิ์สะอาด ปราศจากความมัวหมองในทัศนคติของชาวโลก
โดยที่ทรงให้ฝึกหลักปาริสุทธิคือ ๔ ประการ คือ

๑) ปาฏิโมกขสังวร คือ การสำรวมในพระปาฏิโมกข์ งดเว้นจากข้อที่
พระพุทธเจ้าทรงห้าม และทำตามข้อที่ทรงอนุญาต^๑

๒) อินทรีย์สังวร คือ การสำรวมในอินทรีย์ทั้ง ๖ คือ ตา หู จมูก
ลิ้น กาย ใจ ไม่ให้มีความยินดียินร้าย ในเมื่อเห็นรูป ได้ยินเสียง ได้ดมกลิ่น ได้ลิ้ม
รส ได้สัมผัส และได้รับอารมณ์ต่าง ๆ^๒

๓) อาชีวะปาริสุทธิ คือการเลี้ยงชีพแต่ละในทางที่ชอบที่ควรแก่ความเป็น
สมณะ ไม่ทอดกลางผู้อื่นเลี้ยงชีพ^๓

๔) ปัจจขัตตนิสสิตกิล พิจารณาเสียก่อนแล้วจึงบริโภคนปัจจัยทั้ง ๔ คือ
จีวร บิณฑบาต เสนาสนะ และเภสัช ไม่บริโภคด้วยศรัทธา^๔

ก. ที่อยู่อาศัยและภยันตรายของภิกษุณี ที่พักอาศัยของภิกษุณีในระยะ
แรกอยู่ในลักษณะต่างคนต่างอยู่ โดยกระจัดกระจายกันอยู่ทั่วไป ส่วนมากอยู่ตามป่า
ที่สงบเงียบ ห่างไกลจากชุมชน เพื่อความเหมาะสมในการเจริญสมณธรรมเช่นเดียวกับ
ภิกษุ เพราะพระพุทธเจ้าเคยรับสั่งกับพระเจ้าปัสเสนทิโกศลถึงที่อยู่ของภิกษุณี

^๑ ส. ชรรณภักดิ์, วิสุทธิมรรคเบญจ (พระนคร : โรงพิมพ์ ส. ชรรณภักดิ์,
๒๕๕๓), ๑ : ๔๔-๔๕.

^๒ เรื่องเดียวกัน, หน้า ๕๔-๕๖.

^๓ เรื่องเดียวกัน, หน้า ๕๑-๕๖.

^๔ เรื่องเดียวกัน, หน้า ๑๑๖-๑๑๗.

ทั้งหลายว่า "มหาบพิตร แมกฺขลิกาทั้งหลายในศาสนาี้ ละหญาตอินใหญ่และกอง
แห่งโลกะเป็นอันมากเข้ามาบวชแล้ว ของอยู่ป่าเหมือนกุดบุตรทั้งหลาย"^๑ เพราะ
ฉะนั้น จึงเป็นอันตรายสำหรับภิกษุณีมาก เนื่องจากถูกทำร้ายรังแก เมื่อเกิดเรื่อง
ขึ้น พวกภิกษุณีก็เล่าเรื่องให้ภิกษุฟัง ภิกษุจึงกราบทูลให้พระพุทฺธเจ้าทรงทราบ พระองค์
จึงตรัสว่าภิกษุณีไม่ควรจะอยู่ตามป่า^๒

ในเวลาต่อมาเกิดเรื่องทำนองเดียวกันนี้แก่พระอุบลวันณาภิกษุณี กล่าวคือ
ครั้งหนึ่งนางได้เข้าไปสู่ป่าอันชวันเพื่อแสวงหาความวิเวกในการปฏิบัติธรรม เข้า
วันหนึ่งนางได้เข้าไปสู่พระนครสาวัตถีเพื่อบิณฑบาต นั้นทมาณพผู้เป็นญาติมีความรักใคร่
ในตัวเธอมาตั้งแต่ครั้งที่ยังเป็นมรवास ถึงแม้นางจะอุปสมบทเป็นภิกษุณีแล้ว นั้นทมาณพ
ก็ยังไม่ละความพยายาม แต่กลับคอยติดตามนางอยู่เสมอ และสบโอกาสเหมาะในวัน
นั้น จึงเข้าไปแอบซ่อนอยู่ภายในกระท่อมที่หักของนาง เมื่อพระอุบลวันณาภิกษุณีกลับ
จากบิณฑบาตเข้าไปในกระท่อม นั้นทมาณพจึงไขก่าลั้งขมขึ้น ต่อมาความทราบถึง
พระพุทฺธเจ้า ทรงไต่ถามจนได้ความจริงแล้ว ทรงพระหนักถึงภัยอันตรายของภิกษุณี
ในวันหนึ่งจึงตรัสปรารภกับพระเจ้ายัสเสนทีโกศลให้สร้างที่อยู่อาศัยของภิกษุณีให้เป็น
หลักแหล่งแน่นอนในที่ใกล้กับชุมชน และทรงมีพระพุทฺธบัญญัติห้ามภิกษุณีอยู่ป่าตั้งแต่นั้นมา^๓

^๑มหาเมกฺขลิกาชาดก, ธรรมปทัฏฐกถาแปล เรื่องพระอุบลวรรณาเถรี,

๓ : ๒๒๗.

^๒กรมการศาสนา, พระวินัยปิฎก จุลวรรค ภิกษุณีขันธกะ, ๑๑ : ๒๓๘.

^๓มหาเมกฺขลิกาชาดก, ธรรมปทัฏฐกถาแปล เรื่องพระอุบลวรรณาเถรี,

๓ : ๒๒๘.

ที่อยู่ของภิกษุณีเร็วกว่า ภิกษุบุรุษสะปะ? ตามพระพุทธรูปปฏิมากรรมจะตั้งอยู่ใน
 เขตที่มีภิกษุจำพรรษาอยู่ เพราะภิกษุณีจะอยู่จำพรรษาในที่ห่างไกลจากภิกษุอยู่ไม่ได้
 คือให้อยู่ในรัศมีระยะทางถึงโยชน์ หรือประมาณ ๒,๐๐๐ เมตร ทั้งนี้เพื่อความ
 สะดวกในการปฏิบัติศาสนกิจตามพระวินัยบัญญัติ คือ ภิกษุณีจะต้องมารับโอวาทและ
 ตามถึงอุโบสถทุกถึงเดือนตลอดจนศึกษาธรรมะ อื่น ๆ กับภิกษุ^๒ เพราะความเป็น
 สตรี และภิกษุณีส่วนมากอยู่ในวัยสาวจึงเป็นเหตุให้เกิดอันตรายในการถูกข่มขืนเสมอ
 เช่น ในครั้งหนึ่งภิกษุณีจำนวนหนึ่งเดินทางจากเมืองสาเกตไปยังเมืองสาวัตถี ใน
 ระหว่างทางพวกโจรได้ลักแย่งชิงภิกษุณีบางรูป และทำร้ายภิกษุณีบางรูป เจ้าหน้าที่
 บ้านเมืองจึงออกไปปราบปรามและจับกุมโจรเหล่านั้น บางกนก็หนีไปบวชเป็นภิกษุ
 ในพระพุทธศาสนา เพื่อเอาตัวรอดจากกฎหมายบ้านเมือง^๓ เพราะฉะนั้นจึงเห็น
 ได้ว่าภัยอันตรายของภิกษุณีนับมีอยู่รอบคั่น ซึ่งเป็นอุปสรรคในการอุปสมบทของ
 สตรีอีกอย่างหนึ่ง เป็นผลให้เกิดความเสื่อมถอยของภิกษุณีในโอกาสต่อไป.

^๑ สมเด็จพระมหาสมณเจ้า กรมพระยาวชิรญาณวโรรส, วินัยมุข, ๓ :

๒๔๘.

^๒ มหาวิทยาลัยราชภัฏ, พุทธศาสนศึกษา, ๒ : ๑๒๘-๑๒๙.

^๓ กรมการศาสนา, พระวินัยปิฎก มหาวรรค, ๒ : ๒๓๓.